

2011

SYNTEZA NR 1 Z BADAŃ ANTYCYPACYJNYCH ZMIANY DYNAMIKI KLUCZOWYCH TRENDÓW MAKROEKONOMICZNYCH ORAZ ZJAWISK EKONOMICZNYCH ZACHODZĄCYCH NA ETAPIE OKREŚLONYCH BRANŻ GOSPODARCZYCH

Rozwiązanie projektowe „**System Wczesnego Ostrzegania**”

SYNTEZA OPRACOWAŃ:

OCENA STOPNIA ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ -

KOMPONENT MIKROEKONOMICZNY

ANALIZY WYKONANE W KOMPONENCIE MAKROEKONOMICZNYM

PROJEKTU ISR

mgr Kamil Fijorek, Ekspert ds. metody i narzędzi monitorowania w komponencie mikroekonomicznym

dr Jarosław Kaczmarek, Ekspert wiodący ds. analiz mikroekonomicznych

dr inż. Konrad Kolegowicz, Ekspert ds. przetwarzania danych mikroekonomicznych

dr Paweł Krzemiński, Ekspert ds. analiz mikroekonomicznych

dr Łukasz Lenart, Ekspert ds. sektorowych analiz makroekonomicznych

dr Błażej Mazur, Ekspert ds. sektorowych analiz makroekonomicznych

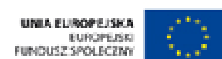
mgr Krystian Mucha, Ekspert ds. sektorowych analiz makroekonomicznych

prof. UEK dr hab. Mateusz Pipień, Ekspert wiodący ds. analiz makroekonomicznych

dr Justyna Wróblewska, Ekspert ds. sektorowych analiz makroekonomicznych

*Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego
w Krakowie*

Kraków, 2011 r.

Spis treści

WSTĘP	4
I. KOMPONENT MIKROEKONOMICZNY	7
UWAGI WPROWADZAJĄCE	7
1. ZMIANY LICZBY, POTENCJAŁU I WYNIKÓW EKONOMICZNYCH PRZEDSIĘBIORSTW ORAZ ZJAWISKA UPADŁOŚCI W POLSCE W LATACH 2007-2010	9
1.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZBIOROWOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW	9
1.2. ILOŚCIOWA CHARAKTERYSTYKA POSTĘPOWAŃ UPADŁOŚCIOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW	11
1.3. SYTUACJA EKONOMICZNO-FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW	13
2. ANALIZA STANU I ZMIANY STOPNIA ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ	17
2.1. WNIOSKOWANIE RETROSPEKTYWNE W ZAKRESIE ZMIANY STOPNIA ZAGROŻENIA UPADŁOŚCIĄ	17
2.2. ANALIZA PROSPEKTYWNA W ZAKRESIE OGÓLNYCH ZMIAN STOPNIA ZAGROŻENIA UPADŁOŚCIĄ	20
2.3. ANALIZA ZMIAN STANU ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ WEDŁUG DZIAŁÓW PKD	22
2.4. ANALIZA ZMIAN STANU ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ W UJĘCIU REGIONALNYM	27
2.5. PROGNOZOWANE ZMIANY STOPNIA ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ	30
II. KOMPONENT MAKROEKONOMICZNY	33
UWAGI WPROWADZAJĄCE	33
3. KLUCZOWE ZJAWISKA I PROCESY MAKROEKONOMICZNE W POLSKIEJ GOSPODARCE ORAZ W OTOCZENIU ZEWNĘTRZNYM	33
3.1. SYTUACJA MAKROEKONOMICZNA POLSKI	33
3.2. GŁÓWNE TENDENCJE W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ	35
4. DIAGNOZA KONIUNKTURY W POLSKIEJ GOSPODARCE ORAZ ANALIZA PERSPEKTYW ROZWOJOWYCH	37
4.1. POZYCJA CYKLICZNA POLSKIEJ GOSPODARKI ORAZ GŁÓWNE TRENDY ROZWOJOWE PROCESÓW GOSPODARCZYCH W UJĘCIU ZAGREGOWANYM	37
4.2. ANALIZA KONIUNKTURY W SEKTORACH POLSKIEJ GOSPODARKI	39
5. WPŁYW POTENCJALNYCH ZMIAN W OTOCZENIU MAKROEKONOMICZNYM NA KONDYCYJĘ SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW	41
5.1. SCENARIUSZE SZOKOWE W GOSPODARCE I ICH WPŁYW NA SYTUACJĘ PRZEDSIĘBIORSTW	41

5.2. PROGNOZA KONDYCJI SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW POPRZEZ ANALIZĘ AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ.....	42
WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	43
SŁOWNIK POJĘĆ I TERMINÓW	49
SPIS TABEL.....	52
SPIS RYSUNKÓW.....	52
SPIS MAP	52

Pilotażowy projekt systemowy „Instrument Szybkiego Reagowania” realizowany jest przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości w partnerstwie z Małopolską Szkołą Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w okresie od 1 kwietnia 2009 r. do 30 czerwca 2014 r. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – Priorytet II: „Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących”, współfinansowanego ze środków EFS.

Celem ogólnym projektu jest wsparcie przedsiębiorstw i pracowników, nakierowane na złagodzenie negatywnych skutków spowolnienia gospodarczego. Jednym z zasadniczych elementów tego systemu jest tzw. Instrument Wczesnego Ostrzegania, którego podstawowym zadaniem jest określenie poziomu ryzyka wystąpienia w skali gospodarki krajowej oraz w poszczególnych sektorach gospodarki takich zakłóceń, które uzasadniają podejmowanie przez rząd i jego agendy szczególnych działań prewencyjnych i pomocowych. Ponieważ zakłócenia te mogą ujawniać się zarówno w sferze zjawisk mikro-, jak i makroekonomicznych, prace prowadzone w ramach komponentu badawczego nad systemami wczesnego ostrzegania muszą odnosić się do obu tych obszarów.

Prezentowany materiał jest syntezą pierwszego *Raportu całościowego* z cyklu 12 antycypacyjnych analiz okresowych, których celem było m.in. zarówno określenie kluczowych trendów makroekonomicznych, jak i identyfikacja zjawisk ekonomicznych na poziomie branż, mających istotne znaczenie dla konstrukcji działań w ramach instrumentów szybkiego reagowania. Nawiązuje on jednak do podstawowych finalnych wyników analiz, wniosków i rekomendacji, szerzej omawianych w przekazanych PARP, w ramach tej fazy projektu, następujących opracowaniach:

- *Raportcie metodologicznym* zawierającym charakterystyki metod i narzędzi monitorowania gospodarki w komponencie mikro- i makroekonomicznym, a także zasady kierunkowe integracji obu komponentów,
- *Raportcie z oceny stopnia zagrożenia przedsiębiorstw upadłością – komponent mikroekonomiczny* (wersja pełna),
- *Raportcie z analiz wykonanych w komponencie makroekonomicznym projektu ISR* (wersja pełna),
- *Raportcie całościowym nr 1 z badań antycypacyjnych zmiany dynamiki kluczowych trendów makroekonomicznych oraz zjawisk ekonomicznych, zachodzących na poziomie określonych branż gospodarczych.*

O odbyło się też posiedzenie Panelu Interpretacyjnego, poświęcone zarówno wykorzystywanej w obecnej fazie prac metodologii badań, jak i analizie wyników otrzymanych w komponentach mikro- i makroekonomicznym, a także bieżącej i przyszłej sytuacji ekonomicznej w Polsce i jej otoczeniu. Jego wyniki zostały możliwie najszerszej

uwzględnione w ostatecznych wersjach raportów badawczych i znajdują odbicie w prezentowanej tu *Syntezie*.

Struktura *Syntezy* wynika z przyjętej w ramach całego projektu zasady „od mikro do makro”. Trzeba jednak podkreślić, że stopień jej realizacji w ramach prac nad pierwszym raportem był zdeterminowany niedostępnością znacznej części danych jednostkowych na tym etapie projektu. W efekcie, nie było możliwe otrzymanie wielu istotnych statystyk i przekrojów, generowanych w ramach procedur agregacji bloku mikro, niezbędnych dla pełniejszej integracji komponentów mikro- oraz makroekonomicznego.

Brak danych jednostkowych miał również konsekwencje dla rezultatów osiągniętych w ramach samego bloku mikro, gdyż wiele analiz musiało być wykonywanych wyłącznie na danych zagregowanych. Trzeba też zaznaczyć, że w przypadku bloku mikro wszędzie tam, gdzie możliwe i merytorycznie uzasadnione było wykorzystywanie danych indywidualnych pochodzących z innych źródeł niż system statystyki publicznej, posługiwano się takimi zbiorami danych, zarówno zewnętrznymi, jak i tworzonymi przez zespół mikro bazami dedykowanymi.

Należy też zasygnalizować istnienie pewnych istotnych ograniczeń informacyjnych w segmencie makro. Dotyczą one m.in. braku pełniejszej, wiarygodnej i obejmującej dłuższy horyzont czasowy informacji na temat niektórych elementów procesów demograficznych w sektorze przedsiębiorstw na poziomie zagregowanym, w tym skali procesów kreacji i likwidacji tych podmiotów w gospodarce i jej działach. W efekcie, w ramach komponentu makroekonomicznego zaszła konieczność posłużenia się zmienną – indykatorem dla tego zjawiska.

W opracowaniu przyjęto też – zgodne z istotą systemów wczesnego ostrzegania – zasady ustalania, tzw. punktu *cut-off*. W ramach takich systemów niezwykle istotne jest możliwie wczesne wykorzystywanie wszelkich dostępnych informacji. Z tego powodu o doborze tego punktu decydowały wyłącznie właściwości/ograniczenia stosowanych narzędzi – w tym filtrów, które zazwyczaj nie mają dobrych właściwości na końcu próby – oraz dostępność danych i możliwość ich przetworzenia, a także analizy.

Raport syntetyczny otwiera analiza zmiany potencjału i wyników ekonomicznych przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2010. Na tym tle przedstawiono wybrane procesy demograficzne w przedsiębiorstwach w kraju. Wyniki tych rozważań, a także unikatowa baza danych jednostkowych, przygotowana specjalnie na potrzeby Projektu, są podstawą kolejnego rozdziału, w którym dokonano analizy zagrożenia upadłością przedsiębiorstw – tak w aspekcie retro-, jak i prospektywnym. Mimo sygnalizowanych ograniczeń w dostępie do danych jednostkowych, przeprowadzono ją zarówno dla działów PKD, jak i w ujęciu regionalnym.

W ramach bloku makroekonomicznego scharakteryzowano podstawowe elementy aktualnej sytuacji gospodarczej Polski – zarówno wewnętrzne, jak i te cechy otoczenia, które najsilniej oddziałują na tę sytuację. Następnie przeprowadzono krótkookresową analizę

i prognozę czynników makroekonomicznych, kształtujących koniunkturę gospodarczą w Polsce, w tym Bayesowską analizę niepewności. W ramach tego nurtu wykonana została m.in. krótkookresowa prognoza PKB oraz jego wybranych komponentów. Ze względu na generalną zasadę konstrukcji systemów wczesnego ostrzegania, by uwzględnić możliwie szybko najbardziej aktualny zbiór informacji, opracowano też prognozę jednego z ważniejszych wskaźników wyprzedzających koniunktury gospodarczej – produkcji sprzedanej przemysłu. Wykonano też analizy cyklu koniunkturalnego, w tym tzw. zegary cyklu koniunkturalnego – tak dla komponentów PKB, jak i wybranych działów gospodarki. Blok makroekonomiczny kończy analiza krótkookresowego wpływu potencjalnych zmian w otoczeniu makroekonomicznym na kondycję przedsiębiorstw. Zastosowano tu podejście typu VAR, przy czym sytuacja sektora przedsiębiorstw była aproksymowana (ze względu na sygnalizowane braki danych), zgodnie z podejściami reprezentowanymi w literaturze, zmianami poziomu zatrudnienia. W oparciu o wyestymowany model zostały wyznaczone funkcje reakcji na szoki makroekonomiczne, obejmujące m.in. zmiany kursu walutowego, stóp procentowych oraz ogólnej aktywności gospodarczej. W oparciu o ten model zbudowana została też prognoza krótkookresowa tak określonej kondycji sektora przedsiębiorstw wraz z wachlarzem niepewności.

Opracowanie kończą wnioski i rekomendacje, w tym dotyczące kierunków dalszych prac nad drugą edycją *Raportu*. Zawiera ono też Słowniczek najważniejszych definicji i pojęć.

UWAGI WPROWADZAJĄCE

Celem badania kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw w komponencie mikroekonomicznym jest ujawnienie symptomów pogarszającej się sytuacji ekonomiczno-finansowej podmiotów wraz ze wskazaniem zmiany stopnia zagrożenia upadłością. Analiza ta powinna umożliwiać zakwalifikowanie aktualnej sytuacji przedsiębiorstw do jednej z trzech grup: podmiot niezagrożony upadłością, podmiot o sytuacji niejednoznacznie wskazującej na zagrożenie upadłością, podmiot zagrożony upadłością. Kwalifikowanie i sposób prezentacji jego wyników, w tym rozwiązania narzędziowe, zostały szerzej omówione w *Raporcie metodologicznym*. Warto tu wskazać na wykorzystanie unikatowych w skali kraju modeli regresji logistycznej (ogólnego oraz specyficznych, zbudowanych na zbiorze uczącym się ponad 2 500 przedsiębiorstw). Modele te umożliwiają określenie wpływu zmian kluczowych wskaźników kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw (zmiennie objaśniające) na szansę ich upadłości. Zgodnie z istotą zastosowanych modeli oraz przyjętą periodyzacją badań, oszacowany poziom zagrożenia upadłością interpretować należy jako ocenę stopnia zagrożenia mogącego wystąpić w kolejnym okresie (spodziewana zmiana stanu kondycji ekonomiczno-finansowej, w tym do poziomu zagrożenia upadłością). Proces kalibrowania miary stopnia zagrożenia upadłością wyznaczył trzy stopnie zagrożenia:

- 0% – 20% – poziom niski (akceptowalny),
- 21% – 40% – poziom ostrzegawczy,
- powyżej 41% – poziom wysoki.

Z kolei dla prognozowania wystąpienia sytuacji zagrożenia upadłością, przyjęto rozwiązanie polegające na budowie prognoz wszystkich zmiennych opisujących kondycję ekonomiczno-finansową przedsiębiorstw, uwzględnianych we wspomnianych modelach regresji logistycznej. Wartości te zostały następnie wprowadzone do tych modeli i na tej podstawie przeprowadzono wnioskowanie dotyczące kształtowania się przyszłych poziomów zagrożenia upadłością.

Przyjęty w opracowaniu projektowym dla komponentu mikroekonomicznego zakres podmiotowy badań obejmuje jednostki zaliczane – zgodnie z definicją statystyki publicznej (GUS) – do sektora przedsiębiorstw niefinansowych. Kwartalny okres periodyzacji badań implikuje możliwość objęcia analizą jedynie przedsiębiorstw o liczbie pracujących od 50 osób. Wprowadzenie periodyzacji półrocznej pozwala dodatkowo uwzględnić przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 10-49 osób. W efekcie uzyskano zatem możliwość prowadzenia analiz w ramach trzech klas przedsiębiorstw: małych (liczba pracujących 10-49 osób), średnich (50-249 osób) oraz dużych (powyżej 250 osób). Przedmiotowy układ klasyfikacyjny obejmuje poziom wybranych sekcji. W zakresie rodzaju prowadzonej

działalności wyróżnione zostały trzy główne układy przekrojowe przedsiębiorstw: produkcyjne, handlowe i usługowe. W przypadku przedsiębiorstw produkcyjnych, dodatkowym przekrojem klasyfikacyjnym, wyróżnianym na odpowiednich etapach realizowanych ścieżek badawczych, była zbiorowość przedsiębiorstw określanych jako przemysłowe.

1. ZMIANY LICZBY, POTENCJAŁU I WYNIKÓW EKONOMICZNYCH PRZEDSIĘBIORSTW ORAZ ZJAWISKA UPADŁOŚCI W POLSCE W LATACH 2007-2010

1.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZBIOROWOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW

Procesy demograficzne w obszarze przedsiębiorstw mogą obejmować szerokie spektrum zjawisk. Jako zasadnicze wymiary przeprowadzonej szerokiej ich analizy wskazać można: zmianę liczby przedsiębiorstw i jej skutków w postaci zmian liczby pracujących w nich osób oraz zjawiska upadłości.

W zakresie zmian liczby przedsiębiorstw i liczby pracujących w klasie **przedsiębiorstw małych** można wskazać, że największą liczbę podmiotów odnotowano w II półroczu 2009 r. Należy tu jednak zwrócić uwagę na istotne i znaczące wahania cykliczne wskazujące na zmniejszanie się liczby podmiotów w okresach I-II kwartał każdego analizowanego roku. Największe zmniejszenie liczby podmiotów nastąpiło w I połowie 2010 r., a do końca 2009 r. można zaobserwować wyraźną tendencję wzrostową.

Wśród podmiotów małych dominują przedsiębiorstwa handlowe, natomiast najwięcej przedsiębiorstw powstało w usługach (48% przyrostu).

Największy wzrost pracujących w klasie przedsiębiorstw małych nastąpił w przedsiębiorstwach usługowych i handlowych, przy czym najwięcej osób pracowało także w przedsiębiorstwach handlowych i usługowych, a dalej w produkcyjnych. Przedsiębiorstwa produkcyjne i przemysłowe najszybciej wykazały zmniejszenie liczby pracujących w I p. 2008 r., później zareagowały przedsiębiorstwa handlowe, natomiast spadek w grupie przedsiębiorstw usługowych nastąpił dopiero w I p. 2010 r.

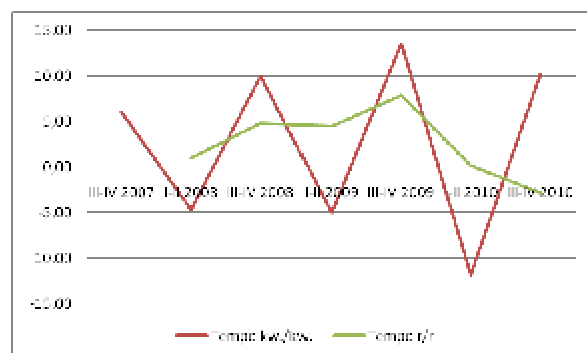
DEMOGRAFIA
PRZEDSIĘBIORSTW
I MIEJSCA PRACY

Zahamowanie
tendencji wzrostowej
liczby małych
przedsiębiorstw
z końcem 2009 r. Duża
podatność zmian na
wahania cykliczne.

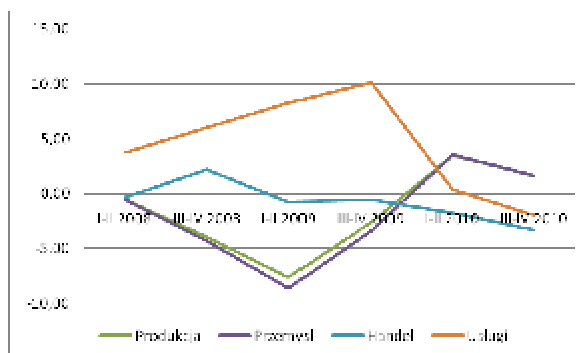
Małe podmioty
produkcyjne
i przemysłowe
reagują najszybciej
(redukcja
zatrudnienia w 2008
r.) – usługi najmniej
wrażliwe (reakcja
w 2010 r.).

Rysunek 1. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw oraz pracujących w przedsiębiorstwach małych w Polsce w latach 2007-2010 (w %)

Liczba przedsiębiorstw

Liczba pracujących

Źródło: opracowanie własne.

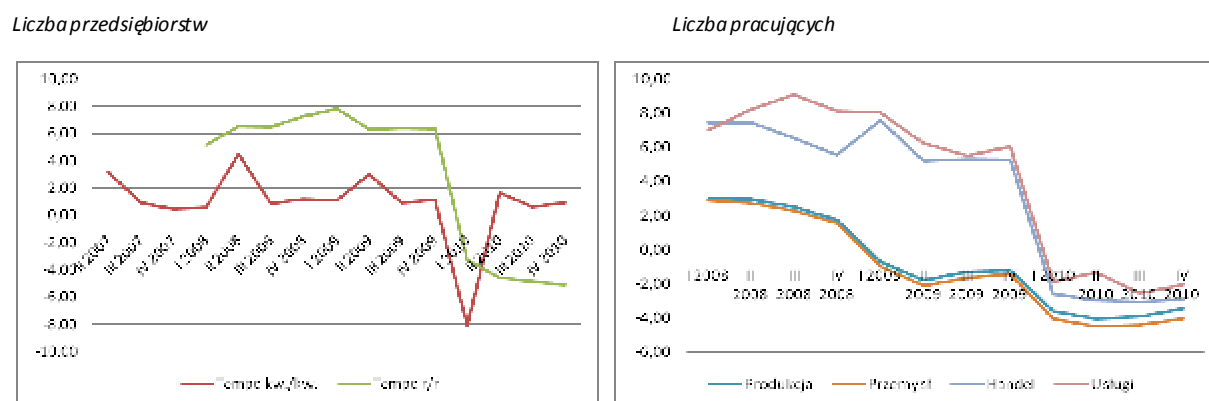
W klasie **przedsiębiorstw średnich** największą ich liczbę odnotowano w IV kwartale 2009 r., a w I kw. 2010 r. zanotowano wyraźny, jedyny o tej skali w analizowanym okresie,

spadek ich liczby. Co istotne, analiza zmian liczby podmiotów średnich nie wykazuje cech zmian cyklicznych mających miejsce wśród podmiotów małych.

Dynamiką wzrostu wyższą niż przedsiębiorstwa produkcyjne (w tym przemysłowe), charakteryzują się przedsiębiorstwa usługowe i handlowe. Zmniejszenie się liczby podmiotów średnich w I kw. 2010 r. miało miejsce we wszystkich analizowanych grupach – proces ten najbardziej uwidocznił się wśród przedsiębiorstw przemysłowych i produkcyjnych.

Liczba pracujących w podmiotach średniej wielkości cechowała się silną tendencją wzrostową do III kwartału 2009 r., a następnie zmniejszeniem liczby osób pracujących. Największą liczbę pracujących zanotowano w przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego oraz handlu hurtowego i detalicznego, natomiast zmniejszenie liczby pracujących w przedsiębiorstwach średnich było ściśle powiązane ze zmniejszeniem się w tym samym okresie liczby przedsiębiorstw tej klasy.

Rysunek 2. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw oraz pracujących w przedsiębiorstwach średnich w Polsce w latach 2007-2010 (w %)

Źródło: opracowanie własne.

W klasie **przedsiębiorstw dużych** zwiększenie liczby podmiotów nastąpiło w II, III i IV kw. 2007 r., II kw. 2008 r. oraz II i III kwartały 2010 r. – w pozostałych analizowanych kwartałach nastąpiło zmniejszenie liczby dużych przedsiębiorstw. Największy spadek liczby przedsiębiorstw miał miejsce w IV kw. 2008 r. i I kw. 2009 r.

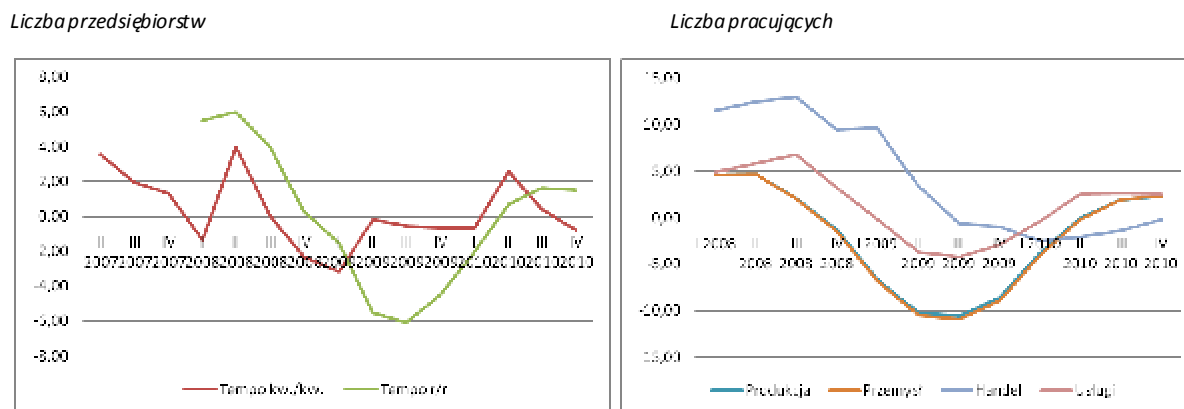
Największy spadek liczby przedsiębiorstw dużych dotyczył podmiotów produkcyjnych, w tym przemysłu. W porównaniu do okresów analogicznych spadek ich liczby nastąpił w II i III kw. 2009 r.

W przedsiębiorstwach dużych do II kw. 2008 r. widoczna była wyraźna tendencja wzrostowa liczby zatrudnionych, jednak załamała się ona począwszy od III kw. 2008 r., a okres spadkowy trwał do początku 2010 r. Od tego okresu następował wzrost zatrudnienia, który jednak wyhamował w końcu roku. W okresie gdy liczba pracujących w przedsiębiorstwach produkcyjnych, w tym przemysłowych, zmniejszała się, rosła liczba pracujących w pozostałych działalnościach. Najniższą wartość wskaźnika tempa zmian liczby pracujących dla przedsiębiorstw produkcyjnych zaobserwowano w II i III kwartały 2009 r.

*Zmniejszenie liczby
przedsiębiorstw
dużych wystąpiło
najwcześniej, było
długotrwałe
i związane
z największą redukcją
liczby pracujących
dając większy efekt
skumulowany.*

*Jedynie podmioty
duże od 2010 r.
powróciły na ścieżkę
wzrostu – wzrost
liczby przedsiębiorstw
i pracujących wystąpił
we wszystkich
grupach
przedsiębiorstw.*

Rysunek 3. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw oraz pracujących w przedsiębiorstwach dużych w Polsce w latach 2007-2010 (w %)

Źródło: opracowanie własne.

1.2. ILOŚCIOWA CHARAKTERYSTYKA POSTĘPOWAŃ UPADŁOŚCIOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW

Najwięcej ogłoszonych postępowań upadłościowych w Polsce było w 2002 r. (1 863), a w następnych latach nastąpiło ich ograniczenie do poziomu 411 postępowań w 2008 r. W 2009 r. ponownie zwiększyła się liczba ogłoszonych postępowań upadłościowych do 691.

Jako wnioski ogólne, charakteryzujące proces postępowań upadłościowych przedsiębiorstw, można wskazać, że do końca 2008 r. liczba upadłości wykazywała stabilny przebieg o niewielkich wahaniami, a jego charakter uległ zmianie w początku 2009 r. (I i II kw.) tak, że po jednorazowym skoku obserwowany jest gradualny spadek liczby upadłości, ale wciąż do poziomu wyższego niż przed kryzysem.

Od I kw. 2009 r. do IV kw. 2010 r. zwiększyła się liczba postępowań upadłości z możliwością zawarcia układu, a ich udział w strukturze postępowań upadłości ogółem zwiększył się do poziomu blisko 22%. Wzrost liczby upadłości z możliwością zawarcia układu może świadczyć o istnieniu potencjału restrukturyzacji w przedsiębiorstwach, które wykorzystując obszar działań wyznaczony przez rozwiązania prawne, pozytywnie oceniają utrzymanie samodzielności bytu i kontynuację działalności poprzez restrukturyzację zadłużenia.

Najwięcej upadłości ogłoszono w województwie mazowieckim (439), a w dalszej kolejności w województwie śląskim i dolnośląskim, co związane jest także z liczbą zarejestrowanych tam przedsiębiorstw.

PRZEDSIĘBIORSTWA W PROCESACH UPADŁOŚCI

Najwięcej upadłości ogłoszono w 2002 r. Ponowny wzrost od 2009 r. – skokowy o niższym natężeniu.

Wzrost liczby upadłości z możliwością zawarcia układu ujawnił wzrost potencjału restrukturyzacji przedsiębiorstw.

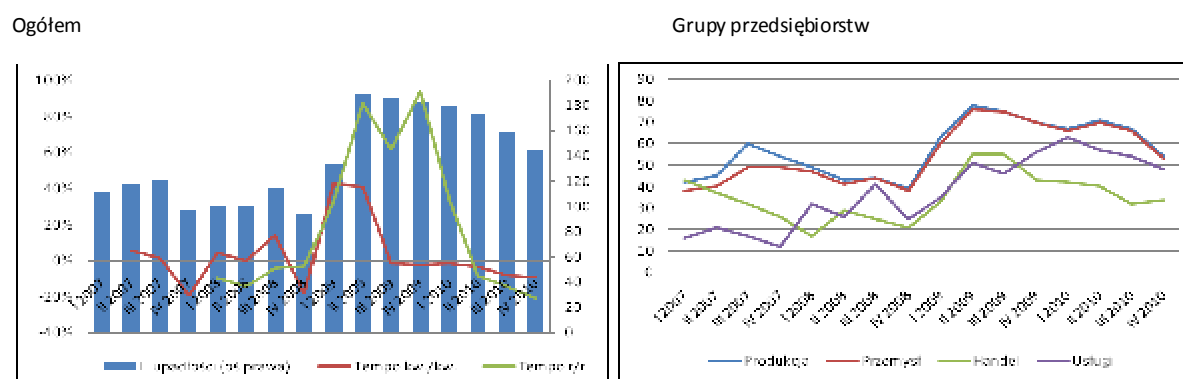
Pod względem formy prawnej najczęściej upadłości obserwuje się wśród spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i ich udział rośnie w liczbie upadłości ogółem. Zmniejsza się natomiast liczba upadłości spółek akcyjnych, a jednocześnie rośnie liczba upadłości jednoosobowych działalności gospodarczych osób fizycznych.

Według grup działalności najczęściej upadłości dotyczyło przedsiębiorstw produkcyjnych i przemysłowych. W grupie przedsiębiorstw produkcyjnych największy udział posiadały przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym. Rosta również liczba upadłości przedsiębiorstw usługowych. Najwięcej postępowań upadłościowych oraz ich znaczący wzrost zaobserwowano w 2009 r. i w I p. 2010 r. we wszystkich analizowanych rodzajach działalności przedsiębiorstw.

Od I kw. 2009 roku do I kw. 2010 roku zaobserwowano wyraźny wzrost wartości wskaźnika odsetka upadłości (OU) w przedsiębiorstwach produkcyjnych i usługowych, natomiast najwyższy poziom koncentracji upadłości przedsiębiorstw (BBU) wystąpił w podmiotach zajmujących się działalnością produkcyjną oraz w 2010 r. również działalnością usługową. Największe zmiany w strukturze upadłości nastąpiły w I kwartale 2008 r., gdzie współczynnik niepodobieństwa struktur przyjął wartość 0,3.

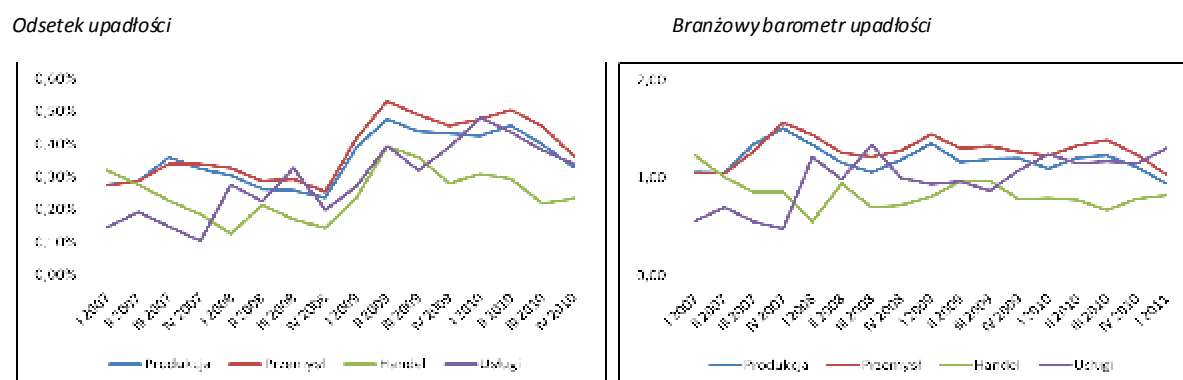
*Od 2009 r. wyraźny
wzrost wartości
wskaźnika odsetek
upadłości (OU)
i poziomu
koncentracji
upadłości (BBU) –
głównie produkcja
i usługi.*

Rysunek 4. Liczba i tempo zmian postępowań upadłościowych w Polsce w latach 2007-2010

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 5. Odsetek upadłości (OU) oraz branżowy barometr upadłości (BBU) według grup przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2010

Źródło: opracowanie własne.

1.3. SYTUACJA EKONOMICZNO-FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW

Analiza zmian sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw w latach 2007-2010 objęła dwa zasadnicze wymiary – kształtowanie się wartości wskaźnika ogólnej sytuacji finansowej oraz zmiany podstawowych miar opisujących kondycję ekonomiczno-finansową przedsiębiorstw.

W zakresie zmian wartości wskaźnika ogólnej sytuacji finansowej należy wskazać, iż w klasie **przedsiębiorstw małych** jedynie w działalności handlowej wskaźnik ogólnej sytuacji finansowej przyjmował wartości powyżej poziomu 1,0 (sytuacja korzystna). Począwszy od II kwartału 2008 r., poziom wskaźnika ogólnej sytuacji finansowej zmalał we wszystkich małych podmiotach. Najszybciej skutki kryzysu finansowego z 2008 r. odczuły przedsiębiorstwa prowadzące działalność handlową i usługową, natomiast w działalności produkcyjnej i przemysłowej pierwsze symptomy tendencji spadkowej wystąpiły w IV kwartale 2008 r. Ponowny wzrost tempa wskaźnika ogólnej sytuacji finansowej wystąpił dopiero w IV kwartale 2009 r., a kolejne osłabienie w pierwszej kolejności charakteryzowało przedsiębiorstwa prowadzące działalność handlową oraz usługową. W IV kwartale 2010 r. wszystkie podmioty odnotowały wyhamowanie wzrostu (działalność produkcyjna i przemysłowa) oraz tendencję spadkową (działalność handlowa i usługowa).

W klasie **przedsiębiorstw średnich** poziom wskaźnika ogólnej sytuacji finansowej powyżej 1,0 (sytuacja korzystna) charakteryzuje przedsiębiorstwa prowadzące działalność handlową i przemysłową. Począwszy od III kwartału 2008 r. w grupie podmiotów prowadzących działalność produkcyjną, przemysłową i usługową wystąpiła tendencja spadkowa wskaźnika. W podmiotach prowadzących działalność usługową wyhamowanie tendencji spadkowej wskaźnika odnotowano w okresie od II kwartału 2009 r. do I kwartału 2010 roku, a następnie doszło do spadku wartości poziomu wskaźnika. W działalności produkcyjnej i przemysłowej wyhamowanie tendencji spadkowej wystąpiło dopiero w I i II kwartale 2010 r., natomiast od III kwartału tempo zmian wskaźnika z powrotem przyjmowało wartości mniejsze od zera. W działalności handlowej zmniejszenie wartości wskaźnika wystąpiło w IV kwartale 2008 r. i zasadniczo do końca 2010 r. tempo zmian wartości wskaźnika utrzymywało się poniżej zera.

W klasie **przedsiębiorstw dużych** wskaźnik ogólnej sytuacji finansowej w analizowanym okresie nie przekraczał poziomu 1,0 (punkt krytyczny). Zmniejszenie poziomu wskaźnika wystąpiło zasadniczo we wszystkich podmiotach w grupie. Tendencja spadkowa utrzymywała się do III kwartału 2010 r. w produkcji i przemyśle oraz do IV kwartału w handlu i usługach, a następnie po tym okresie tempo wskaźnika ogólnej sytuacji finansowej podmiotów dużych przyjmowało znowu wartości większe od zera, w odróżnieniu od podmiotów małych i średnich.

*SYTUACJA
EKONOMICZNO-
FINANSOWA
PRZEDSIĘBIORSTW –
WSKAŹNIK OGÓLNEJ
SYTUACJI
FINANSOWEJ*

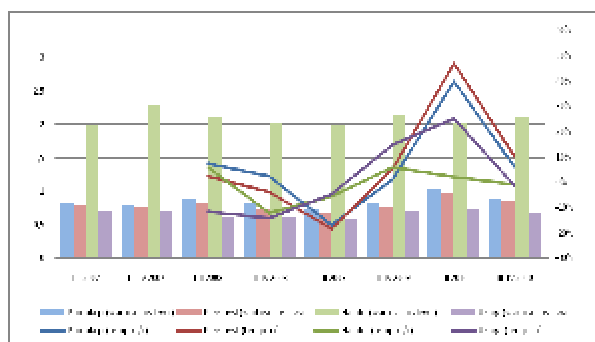
*Pogorszenie sytuacji
przedsiębiorstw
małych – handel
i usługi najbardziej
wrażliwe na
dekoniunkturę.*

*Ciągłe (z wyjątkiem
I p. 2010 r.)
pogarszanie się
sytuacji średnich
przedsiębiorstw –
najgorsza sytuacja
w handlu.*

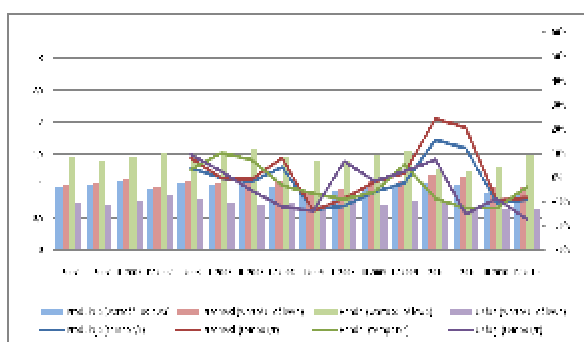
*W przedsiębiorstwach
dużych wsk. ogólnej
sytuacji finansowej
poniżej minimum.
Pomimo tendencji
spadkowej jedynie
w przedsiębiorstwach
dużych od IV kw. 2009
r. nastąpił jego
wzrost.*

Rysunek 6. Wskaźnik ogólnej sytuacji finansowej przedsiębiorstw według ich grup i klas w Polsce w latach 2007-2010

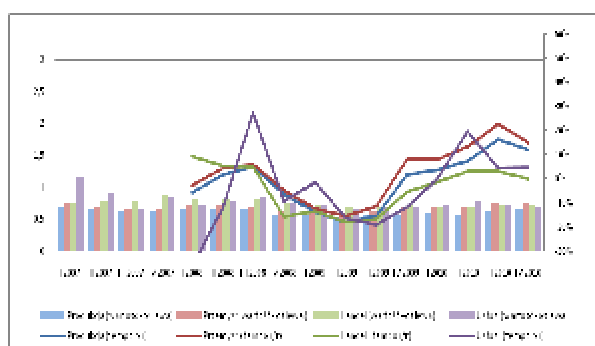
Przedsiębiorstwa małe

Przedsiębiorstwa średnie

Przedsiębiorstwa duże

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie zmian wartości podstawowych miar szczegółowych opisujących sytuację ekonomiczno-finansową przedsiębiorstw można wskazać podstawowe wnioski analityczne:

1. W klasie przedsiębiorstw małych:

- a. ujemne tempo zmian wartości wskaźnika inwestycyjności w całym analizowanym okresie w porównaniu ze wzrostem wskaźnika produktywności majątku charakteryzuje działalność handlową oraz działalność produkcyjną i przemysłową w II p. 2008 r.,
- b. wskaźnik zadłużenia ogółem w działalności produkcyjnej w latach 2007-2010 nie przekroczył poziomu 0,5 (wielkość progowa), a ujemne tempo zmian wartości wskaźnika dla wszystkich grup podmiotów od II p. 2009 r. wskazywało na zmniejszenie ogólnego poziomu zadłużenia i wzrost samofinansowania. Począwszy od II p. 2009 r. tendencja ta uległa odwróceniu,
- c. do końca 2009 r. wskaźnik pokrycia aktywów trwałych kapitałem stałym zmniejszył się zasadniczo we wszystkich przedsiębiorstwach, a jego wzrost wystąpił w II p. 2009 r. w podmiotach produkcyjnych, przemysłowych i usługowych, natomiast już w II p. 2010 r. wystąpiło osłabienie tego wzrostu,
- d. w całej grupie przedsiębiorstw zaobserwowano wyraźną tendencję spadkową wskaźnika płynności bieżącej oraz płynności szybkiej w II p. 2008 r. Tendencja ta w przypadku

**SZCZEGÓŁOWE
MIARY KONDYCJI
EKONOMICZNO-
FINANSOWEJ
PRZEDSIĘBIORSTW**

*Poziom zadłużenia
małych podmiotów
nie przekroczył
poziomu
niebezpiecznego –
jednak wyraźne
pogorszenie zdolności
obsługi zadłużenia
w handlu i produkcji.*

*Pogorszenie płynności
i wzrost należności
przeterminowanych
w podmiotach małych
– najsilniej w handlu
i usługach.
Dodatkowo
wydłużenie okresu
zamrożenia gotówki
z wyjątkiem usług.*

- podmiotów produkcyjnych i przemysłowych utrzymywała się do I p. 2009 r. Od II p. 2009 r. w działalności produkcyjnej i przemysłowej wystąpił wyraźny wzrost poziomu wskaźników płynności bieżącej i szybkiej, natomiast w przypadku działalności handlowej i usługowej wystąpiła tylko nieznaczna poprawa,
- e. największe tempo wzrostu wartości należności przeterminowanych w strukturze aktywów wystąpiło kolejno w usługach w 2008 r., przemyśle, produkcji oraz handlu,
 - f. zmiany wskaźników sprawności działania, a w szczególności cykl gotówki w dniach we wszystkich rodzajach działalności (z wyjątkiem działalności usługowej) wskazuje na wydłużenie okresu zamrożenia gotówki w obrocie od I p. 2009 r.,
 - g. po okresie spadków od I p. 2008 r. dodatnie tempo wskaźnika rentowności operacyjnej sprzedaży wskazujące na wzrost wskaźnika wystąpiło w I p. 2010 r. tylko wśród podmiotów prowadzących działalność produkcyjną i przemysłową,
 - h. w okresie I p. 2008 r. – I p. 2009 r. wystąpił istotny spadek wartości wskaźnika zdolności obsługi zadłużenia, uwidoczniony ponownie w II p. 2010 r. w przypadku przedsiębiorstw produkcyjnych i handlowych.
- 2. W klasie przedsiębiorstw średnich:**
- a. ujemne tempo zmian wartości wskaźnika inwestochłonności w porównaniu ze wzrostem wskaźnika produktywności majątku w okresie I-III kw. 2008 r. charakteryzowało podmioty prowadzące działalność produkcyjną, przemysłową oraz handlową. Od IV kw. 2008 r. do I kw. 2010 r. tempo zmian wartości wskaźnika inwestochłonności podmiotów prowadzących działalność produkcyjną wskazuje wartości większe od zera, przy jednoczesnym zmniejszeniu wskaźnika produktywności majątku przedsiębiorstw produkcyjnych (II kw. 2009 r. – II kw. 2010 r.),
 - b. tylko wśród podmiotów przemysłowych i prowadzących działalność produkcyjną poziom wskaźnika zadłużenia ogółem kształtował się znacznie poniżej poziomu 0,5. Podmioty produkcyjne, przemysłowe oraz usługowe wykazały w trakcie 2010 r. wzrost stopnia zadłużenia,
 - c. tempo zmian wskaźnika pokrycia aktywów trwałych kapitałem stałym wykazywało silne zróżnicowanie, pewne obniżenie wystąpiło w IV kw. 2008 r., następnie zasadniczo wzrost do IV kw. 2010 r.,
 - d. zmniejszenie wartości wskaźnika płynności bieżącej oraz płynności szybkiej w pierwszej kolejności wystąpiło w podmiotach prowadzących działalność usługową i handlową. Tendencja ta utrzymywała się do III kw. 2009 r. Najpóźniej (I kw. 2009 r.) tendencja spadkowa wystąpiła w działalności produkcyjnej i przemysłowej, a wzrost wskaźników nastąpił w IV kw. 2009 r.,
 - e. największe tempo wzrostu wartości należności przeterminowanych w strukturze aktywów wystąpiło w 2008 r. w usługach i handlu oraz w 2009 r. w produkcji oraz przemyśle,
 - f. niekorzystne wydłużenie cyklu gotówki w dniach powstałe już w I kw. 2008 r. zostało zahamowane w większości grup przedsiębiorstw dopiero w II kw. 2010 r.,

- g. we wszystkich podmiotach tempo wskaźnika rentowności operacyjnej sprzedaży było ujemne, co oznacza spadek wartości wskaźnika. Największe zmniejszenie wskaźnika rentowności operacyjnej sprzedaży wystąpiło w podmiotach prowadzących działalność produkcyjną i przemysłową w okresie I-II kw. 2009 r. oraz I-II kw. 2010 r.,
- h. w okresie III kw. 2008 r. – III kw. 2009 r. wartości wskaźnika zdolności obsługi zadłużenia uległy znacznemu obniżeniu, a obniżenie tempa wzrostu nastąpiło ponownie w II-III kw. 2010 r.

3. W klasie przedsiębiorstw dużych:

- a. najsilniej skorelowane ujemne tempo zmian wartości wskaźnika inwestochłonności w porównaniu z dodatnim tempem zmian wartości wskaźnika produktywności majątku występuje w podmiotach prowadzących działalność produkcyjną. Sytuacja taka wystąpiła w podmiotach prowadzących działalność produkcyjną, przemysłową i handlową w okresie I-IV kw. 2010 r.,
- b. w latach 2007-2010 nie występowały istotne zmiany w zakresie poziomu wskaźnika zadłużenia ogółem. Dla podmiotów przemysłowych i produkcyjnych w całym analizowanym okresie poziom wskaźnika oscylował wokół poziomu 0,4,
- c. w działalności produkcyjnej, przemysłowej oraz usługowej w II kw. 2009 r. wystąpiło osłabienie tendencji spadkowej wskaźnika pokrycia aktywów trwałych kapitałem stałym. W działalności handlowej tendencja spadkowa utrzymywała się do III kw. 2010 r.,
- d. III kw. 2008 r. wyznaczył dla wszystkich podmiotów początek tendencji spadkowej wskaźnika płynności bieżącej oraz płynności szybkiej. Ponowny wzrost nastąpił w IV kw. 2009 r.,
- e. największe tempo wzrostu wartości należności przeterminowanych w strukturze aktywów wystąpiło w 2008 r. w działalności handlowej oraz zdecydowanie niższe w działalności produkcyjnej i przemyśle,
- f. jedynie podmioty prowadzące działalność handlową charakteryzowało zmniejszenie okresu zamrożenia gotówki w obrocie. W pozostałych przedsiębiorstwach wystąpiło ze zróżnicowaną siłą wydłużanie okresu zamrożenia gotówki w obrocie,
- g. po okresie spadków trwających od IV kw. 2008 r., dodatnie tempo wskaźnika rentowności operacyjnej sprzedaży charakteryzowało działalność podmiotów produkcyjnych i przemysłowych (II kw. 2010 r.), a także podmiotów prowadzących działalność handlową (przy ponownym obniżeniu w okresie II-III kw. 2010 r.),
- h. w okresie I kw. 2007 r. – III kw. 2009 r. poziom wskaźnika zdolności obsługi zadłużenia malał, aby następnie zacząć rosnąć, jednak z widocznym osłabieniem dynamiki w IV kw. 2010 r.

Silna pozytywna korelacja zmian w zakresie inwestochłonności i produktywności w dużych podmiotach produkcyjnych.

W podmiotach dużych nieznaczne zmiany poziomu zadłużenia i zdolności obsługi długu (pozytywny charakter zmian).

Zauważalne pogorszenie płynności w dużych podmiotach usługowych – największy przyrost należności przeterminowanych w handlu.

Zdecydowane skrócenie okresu zamrożenia gotówki w handlu przy odwrotnej tendencji w usługach.

2. ANALIZA STANU I ZMIANY STOPNIA ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ

2.1. WNIOSKOWANIE RETROSPEKTYWNE W ZAKRESIE ZMIANY STOPNIA ZAGROŻENIA UPADŁOŚCIĄ

Analizując zmiany stopnia zagrożenia upadłością w całej zbiorowości przedsiębiorstw, można potwierdzić przyjęte dla prowadzonych badań kryterium podziału prowadzonych analiz i budowania ocen dla trzech klas przedsiębiorstw (małe, średnie, duże) oraz grup względem rodzaju prowadzonej działalności (produkcyjne, przemysłowe, handlowe i usługowe). Niewątpliwie inaczej, w innym zakresie i w innym horyzoncie czasu, przedsiębiorstwa te zareagowały na występujące w otoczeniu zmiany.

W zakresie **rodzaju prowadzonej działalności** wskazać można następujące wnioski:

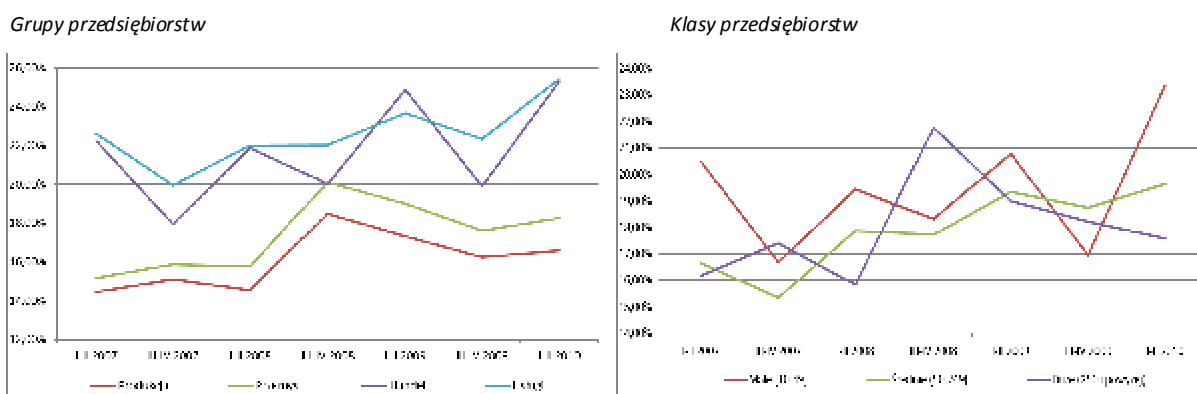
1. **przedsiębiorstwa usługowe** oraz **handlowe** charakteryzują się zdecydowanie wyższym od przeciętnego poziomem stopnia zagrożenia upadłością. Przebieg krzywych wartości analizowanej miary – chociaż z podobną tendencją wzrostową – dla obu grup jest jednak silnie zróżnicowany. Przedsiębiorstwa handlowe cechuje bowiem zdecydowanie wyższa amplituda zmian w stosunku do przedsiębiorstw usługowych,
2. **przedsiębiorstwa produkcyjne** wykazały się najniższymi wartościami stopnia zagrożenia upadłością. Ich reakcja była wyraźna, ale nastąpiła z pewnym opóźnieniem (II p. 2008 r.) względem przedsiębiorstw usługowych i handlowych. Z kolei przedsiębiorstwa produkcyjne szybciej osiągnęły niższy poziom analizowanej miary, wykazując nadal pewien przyrost w I p. 2010 r.,
3. **przedsiębiorstwa przemysłowe** są dominującymi w grupie przedsiębiorstw produkcyjnych (w zakresie potencjału i efektów jego wykorzystania), ale wyniki analizy wskazały równocześnie, że stopień zagrożenia upadłością – kształtujący się według zbliżonych co do kształtu krzywych – dla przedsiębiorstw przemysłowych jest wyższy, niż dla przedsiębiorstw produkcyjnych.

**HISTORYCZNE
ZMIANY POZIOMU
ZAGROŻENIA
UPADŁOŚCIĄ**

*Znaczne
zróżnicowanie
i wrażliwość na
zmiany w otoczeniu
w klasach wielkości
i grupach działalności
przedsiębiorstw.*

*Usługi i handel
charakteryzują
wyższe od
przeciętnych poziomy
zagrożenia.
Najbardziej
bezpieczna sytuacja
w produkcji.*

Rysunek 7. Zróżnicowanie stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w okresie I p. 2007 r. – I p. 2010 r.

Źródło: opracowanie własne.

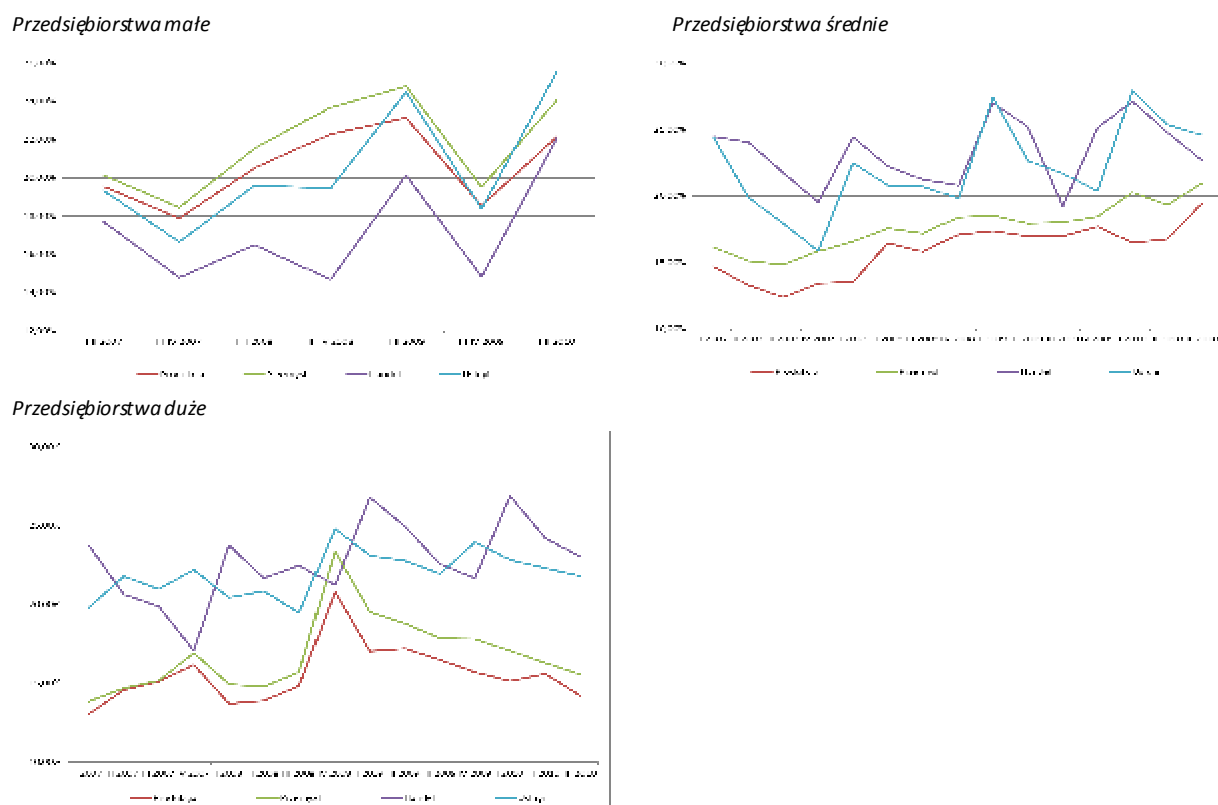
W obrębie **klas przedsiębiorstw** widoczne są następujące różnice i cechy właściwe:

1. **przedsiębiorstwa małe** wykazały się różnokierunkowymi, naprzemiennymi zmianami z okresu na okres, a jednocześnie na koniec I p. 2010 r. wykazały najwyższy stopień zagrożenia upadłością – 23,39%, tj. o blisko 20% wyższą od średniej dla wszystkich przedsiębiorstw. Wyniki analizy wskazują, że przedsiębiorstwa małe są wysoce podatne na niekorzystne zmiany w otoczeniu – ich reakcja nie jest najbardziej elastyczna (co mogło być oczekiwane) ze wszystkich analizowanych klas przedsiębiorstw,
2. **przedsiębiorstwa średnie** wykazują stałą, w miarę równomierny wzrost analizowanej miary, z poziomu 16,65% w I p. 2007 r. do 19,63% w I p. 2010 r. Jednocześnie przebieg krzywej opisującej zmiany wartości prawdopodobieństwa zagrożenia upadłością, jest najbardziej zbliżony do przebiegu krzywej reprezentującej ogół przedsiębiorstw,
3. najbardziej czytelne, a jednocześnie wskazujące na silną mobilizację potencjału restrukturyzacji, było zachowanie się **przedsiębiorstw dużych**. W I p. 2009 r. wykazały one najwyższy poziom zagrożenia upadłością (21,77%, wzrost o blisko 38% względem poprzedniego okresu), który już w następnym okresie obniżył się o blisko 13%, a zmniejszenie tego poziomu kontynuowane było dalej przez I p. 2010 r. i II p. 2010 r. Zatem przedsiębiorstwa duże, silnie reagując na zmianę o charakterze kryzysowym, najszybciej wyszły z tego zagrożenia (poziom 17,57% dla II p. 2010 r.).

*Podmioty małe
cechuje najwyższy
stopień zagrożenia
upadłością –
najwyższa podatność
na niekorzystne
zmiany i najmniejsza
elastyczność reakcji.*

*Podmioty duże – silna
reakcja na kryzys,
mobilizacja
potencjału
restrukturyzacji
i potencjalna zdolność
do wychodzenia
z zagrożenia sytuacji
kryzysową.*

Rysunek 8. Zróżnicowanie wartości prawdopodobieństwa zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w okresie I kw. 2007 r. – III kw. 2010 r. według klas ich wielkości oraz rodzaju prowadzonej działalności

Źródło: opracowanie własne.

W ramach klas przedsiębiorstw, ich **zróźnicowanie rodzajowe** pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. w ramach **przedsiębiorstw małych**, wyższy stopień zagrożenia upadłością wykazują przedsiębiorstwa produkcyjne i przemysłowe, aniżeli handlowe i usługowe. Te ostatnie zareagowały z opóźnieniem, ale z większą dynamiką. Wyraźnie widoczny jest naprzemienny wzrost i obniżanie się poziomu zagrożenia w ostatnich trzech okresach,
2. w klasie **przedsiębiorstw średnich**, wyższe stany zagrożenia wykazują przedsiębiorstwa handlowe i usługowe, o znacznie większej amplitudzie zmian, niż w przypadku przedsiębiorstw produkcyjnych i przemysłowych (stopniowy wzrost),
3. podobna sytuacja wystąpiła w **przedsiębiorstwach dużych**, ale amplituda zmian w handlu i usługach jest mniejsza, a produkcję i przemysł cechuje gwałtowny wzrost stopnia zagrożenia upadłością i jego krótkotrwałość oraz systematyczne obniżanie się.

Kolejny wymiar prowadzonej analizy i na tej podstawie formułowanych ocen, dotyczy zagadnienia **dopasowania modelu predykcji upadłości względem zróźnicowania rodzajowego przedsiębiorstw**. W tym względzie – oprócz modelu ogólnego – zbudowane i stosowane są modele specyficzne, właściwe dla czterech podstawowych grup przedsiębiorstw, tj. model dla przedsiębiorstw produkcyjnych (właściwy także dla przedsiębiorstw przemysłowych), model stosowany dla przedsiębiorstw handlowych oraz model stosowany dla przedsiębiorstw usługowych:

1. w przypadku **przedsiębiorstw produkcyjnych** oraz **przemysłowych**, zaliczanych do klasy **przedsiębiorstw małych**, wyniki zastosowania modelu ogólnego oraz specyficznego, wykorzystywanego do oszacowania stopnia zagrożenia upadłością, przynoszą zbliżone co do kierunku wskazania. Niewątpliwie jednak model specyficzny niweluje oceny zmierzające do uznawania analizowanych stanów kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw za bezpieczne – dalekie od stanu zagrożenia upadłością (dostarcza wyższe wartości miary zagrożenia),
2. w grupie przedsiębiorstw **handlowych**, model specyficzny nie tylko wskazuje na wyższe poziomy zagrożenia upadłością, ale sugerować może nieco odmienny kierunek wnioskowania. Wynika to z faktu pojawienia się największych różnic pomiędzy wartościami stopnia zagrożenia z zastosowaniem modelu specyficznego i ogólnego, w miejscach ich maksimum i minimum. Dalsza analiza tego problemu daje jednak podstawy do sformułowania innego wniosku – w przypadku przedsiębiorstw handlowych model ogólny wykazuje opóźnienie w odczytaniu stanu kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw, także ze względu na silną jej sezonowość,
3. w stosunku natomiast do różnic w wynikach zastosowania modelu ogólnego i specyficznego dla przedsiębiorstw **usługowych**, można wyrazić pogląd o zbliżonym kierunku możliwego wnioskowania – co do wielkości i amplitudy zmian (przy nieco niższym szacowaniu stopnia zagrożenia upadłością przez model specyficzny).

*Modele specyficzne
wykazują wyższe
i dokładniejsze
wartości stopnia
zagrożenia
upadłością.*

Analogiczne uwagi można sformułować względem analizy kierunków możliwego wnioskowania z wykorzystaniem modelu ogólnego i specyficznego w przypadku **przedsiębiorstw średnich**.

W klasie **przedsiębiorstw dużych** zachowują ważność podniesione dotychczas uwagi i wskazane zróżnicowania, co do szacowania stopnia zagrożenia upadłością, z zastosowaniem modelu ogólnego oraz specyficznego – w grupie przedsiębiorstw produkcyjnych, przemysłowych i handlowych. Natomiast w przypadku przedsiębiorstw usługowych sytuacja kształtuje się w nieco odmienny sposób, bowiem model specyficzny wskazuje zbliżony kierunek możliwego wnioskowania – co do wielkości i amplitudy zmian, ale przy widocznym niższym szacowaniu stopnia zagrożenia upadłością względem modelu ogólnego.

2.2. ANALIZA PROSPEKTYWNA W ZAKRESIE OGÓLNYCH ZMIAN STOPNIA ZAGROŻENIA UPADŁOŚCIĄ

Wnioskowanie przeprowadzone na podstawie szczegółowej analizy uzyskanych wyników pozwala na oszacowanie zmiany stopnia zagrożenia upadłością, wyznaczonego dla ostatniego okresu objętego analizą (II p. 2010 r. – przedsiębiorstwa małe, IV kw. 2010 r. – przedsiębiorstwa średnie i duże), z odniesieniem do wartości z poprzedniego okresu.

W przypadku **przedsiębiorstw małych** oszacowany stopień zagrożenia upadłością jest nieco niższy – w stosunku do wielkości ustalonej w poprzednim okresie – dla przedsiębiorstw zaliczanych do grupy produkcyjnych (z poziomu 26,86% do 23,36%) oraz przemysłowych (z poziomu 28,38% do 23,69%). W przedsiębiorstwach usługowych rozpoznana zmiana jest jeszcze wyraźniej korzystna, bowiem wartość analizowanej miary zmniejszyła się z 22,11% do 18,35%. Biorąc pod uwagę kształtowanie się tych wielkości w okresach przeszłych, można wnioskować o możliwej poprawie ogólnej sytuacji ekonomiczno-finansowej w tej grupie przedsiębiorstw w kolejnym okresie. W przedsiębiorstwach handlowych stopień zagrożenia upadłością wzrasta z 43,21% do 46,32%, natomiast jako najbardziej złożoną należy ocenić sytuację w klasie małych przedsiębiorstw prowadzących działalność w zakresie handlu. Wysokiemu bowiem stopniowi zagrożenia upadłością (46,32%) towarzyszy wysoki udział tej grupy przedsiębiorstw w liczbie pracujących ogółem w klasie małych przedsiębiorstw (33,45%, tj. 251 196 osób). W przypadku przedsiębiorstw produkcyjnych i przemysłowych, wartości stopnia zagrożenia upadłością oraz udziału w liczbie pracujących, pozostają na zbliżonym poziomie. Najkorzystniejszej relacje dwóch analizowanych kategorii przedstawiają się w przypadku przedsiębiorstw usługowych, które mając wysoki udział w liczbie pracujących (28,24%, tj. 212 093 osób) posiadają najniższy stopień zagrożenia upadłością (18,36%).

W zakresie wybranych sekcji działalności gospodarczej PKD widoczne jest nieznaczne obniżenie stopnia zagrożenia upadłością dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego oraz informacji i komunikacji, z kolei dla

**PREDYKCJA
POZIOMU
ZAGROŻENIA
UPADŁOŚCIĄ**

*Najwyższy i rosnący
stopień zagrożenia
upadłością cechuje
podmioty handlowe.*

*W małych
podmiotach
handlowych
największy stopień
zagrożenia upadłością
wraz z wysokim
udziałem w liczbie
pracujących.*

*Dla pozostałych grup
podmiotów małych
tendencja malejąca
stopnia zagrożenia
upadłością.
Najkorzystniejsze
relacje w usługach.*

przedsiębiorstw zajmujących się transportem i gospodarką magazynową wystąpił nieznaczny wzrost. Przedsiębiorstwa zaliczone do sekcji budownictwa cechuje znaczne obniżenie stopnia zagrożenia upadłością, ale biorąc pod uwagę wysoką dotychczasową amplitudę zmian i sezonowość prowadzonej działalności, wnioskowanie o poprawie sytuacji musi być odłożone w czasie.

Tabela 1. Oszacowanie stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w IV kw./II p. 2010 r. według klas i rodzaju działalności

Przedsiębiorstwa małe		
Rodzaj przedsiębiorstw	I-II 2010	III-IV 2010
Produkcyjne	26,86%	23,36%
Przemysłowe	28,38%	23,69%
Handlowe	43,21%	46,32%
Usługowe	22,11%	18,36%
Przedsiębiorstwa średnie		
Rodzaj przedsiębiorstw	III 2010	IV 2010
Produkcyjne	24,91%	23,27%
Przemysłowe	26,35%	23,27%
Handlowe	37,19%	35,26%
Usługowe	21,50%	18,94%
Przedsiębiorstwa duże		
Rodzaj przedsiębiorstw	III 2010	IV 2010
Produkcyjne	19,15%	20,32%
Przemysłowe	20,16%	22,02%
Handlowe	33,28%	35,03%
Usługowe	17,68%	19,65%

Źródło: opracowanie własne.

Prospektywna analiza stopnia zagrożenia upadłością w klasie **przedsiębiorstw średnich** wymaga większej ostrożności w formułowaniu jednoznacznych ocen, bowiem w przypadku przedsiębiorstw zaliczonych do grupy podmiotów produkcyjnych, przemysłowych i handlowych, widoczne jest pewne – ale nieznaczne – obniżenie wartości analizowanej miary, a wszystkie trzy grupy nadal pozostają w obszarze podwyższonych stanów zagrożenia. W stosunku do przedsiębiorstw usługowych widoczny jest większy zakres zmniejszenia stanu zagrożenia, ale biorąc pod uwagę wysoką dotychczasową amplitudę zmian, wnioskowanie o poprawie sytuacji musi być odłożone w czasie, do kolejnego badania kwartalnego.

Sytuacja w przedsiębiorstwach produkcyjnych (w tym także przemysłowych) wymaga szczególnego zainteresowania, bowiem przy udziale w liczbie pracujących na poziomie 47,42% (tj. 712 974 osoby), stopień zagrożenia upadłością jest na poziomie ostrzegawczym (23,27%). W przypadku przedsiębiorstw handlowych dość wysoki stopień zagrożenia (35,26%) dotyczy relatywnie najmniejszej grupy pracujących (20,15%, tj. 302 990 osób). Podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw małych, również w klasie przedsiębiorstw średnich sytuację ocenić można za najbardziej bezpieczną, bowiem najniższej wartości miary stopnia zagrożenia upadłością (18,94) towarzyszy relatywnie niski udział w liczbie pracujących (26,45%, tj. 397 677 osób). W prowadzonym wnioskowaniu należy jednak mieć na względzie, że w przedsiębiorstwach średnich pracuje dwa razy więcej osób, niż w przedsiębiorstwach małych.

W podmiotach średnich najwyższy stopień zagrożenia upadłością przy najniższej liczbie pracujących w handlu. Stopień ostrzegawczy w produkcji i przemyśle przy największej liczbie pracujących.

Tendencja malejąca stopnia zagrożenia upadłością we wszystkich średnich podmiotach – pracujących dwukrotnie więcej niż w małych.

Widoczne jest nieznaczne obniżenie stopnia zagrożenia upadłością dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego oraz informacji i komunikacji, z kolei dla przedsiębiorstw zajmujących się transportem i gospodarką magazynową wystąpił nieznaczny wzrost. Przedsiębiorstwa zaliczone do sekcji budownictwo cechuje znaczne obniżenie stopnia zagrożenia upadłością, ale biorąc pod uwagę wysoką dotychczasową amplitudę zmian i sezonowość prowadzonej działalności, wnioskowanie o poprawie sytuacji musi być odłożone w czasie.

W przypadku **przedsiębiorstw dużych** ogólna ocena sytuacji musi być sformułowana jako negatywna. Przedsiębiorstwa wszystkich grup wykazują wzrosty stopnia zagrożenia upadłością. Największy wzrost stopnia zagrożenia odnotowano w grupie przedsiębiorstw usługowych (z 17,68% do 19,65%), tj. o ponad 11%. Dość znaczny wzrost dotyczył przedsiębiorstw przemysłowych (o ponad 9%). Dodać należy ponadto, że przedsiębiorstwa wszystkich wyróżnionych grup zmieniły poziom zagrożenia na niekorzystny, a przy tym przedsiębiorstwa duże posiadają największy udział wśród wszystkich analizowanych klas przedsiębiorstw (54,0%).

Przedsiębiorstwa produkcyjne (w tym przemysłowe) przy udziale w liczbie pracujących na poziomie 47,93% (1 271 489 osób), posiadają dość niski stopień zagrożenia upadłością (20,32%); dla przedsiębiorstw przemysłowych wielkości te wynoszą odpowiednio 46,69% (1 238 623 osoby) i 22,02%. Przedsiębiorstwa handlowe (15,80% udziału w liczbie pracujących, tj. 419 015 osób) charakteryzują się najwyższym stopniem zagrożenia upadłością, a w przypadku przedsiębiorstw usługowych ich sytuację można ocenić jako bezpieczną (31,46% udziału w liczbie pracujących, tj. 834 572 osoby), z najniższym stopniem zagrożenia (19,65%).

W zakresie ocen odnoszących się do sytuacji w wybranych sekcjach PKD można wskazać podobne oceny do sformułowanych w zakresie grup przedsiębiorstw – zarówno przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego, budowlane, jak i zajmujące się transportem oraz gospodarką magazynową wykazały wzrost stopnia zagrożenia upadłością. Jedynie przedsiębiorstwa funkcjonujące w obszarze informacji i komunikacji odnotowały zmianę w kierunku pozytywnym.

Wzrost stopnia zagrożenia upadłością w podmiotach dużych – zmiany niekorzystne.

Handel najbardziej zagrożony przy najmniejszej liczbie pracujących.

Niski stopień zagrożenia w produkcji – ale największy udział w liczbie pracujących. Poziom ostrzegawczy w przemyśle.

2.3. ANALIZA ZMIAN STANU ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ WEDŁUG DZIAŁÓW PKD

DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW A ZAGROŻENIE UPADŁOŚCIĄ

Analiza zmian stopnia zagrożenia przedsiębiorstw upadłością w ujęciu działów PKD została wzbogacona o strukturę pracujących, klasy wielkości oraz rodzaj prowadzonej działalności przedsiębiorstw, co pozwala uświadomić skutki ewentualnych upadłości i ich wpływ na rynek pracy danego rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej.

W ramach rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej przedsiębiorstw (grup przedsiębiorstw) podstawowe wnioski obejmują:

1. dla przedsiębiorstw produkcyjnych:

- a. wartość miary stopnia zagrożenia upadłością w II p. 2010 r. przyjmowała wysoki poziom w przedsiębiorstwach produkujących pozostały sprzęt transportowy (zmniejszenie z 74,2% do 62,58%) oraz poziom ostrzegawczy w podmiotach produkujących komputery, wyroby elektroniczne i optyczne (zmniejszenie z 38,69% do 27,67%),
- b. udział w liczbie pracujących ogółem przedsiębiorstw zakwalifikowanych ze względu na rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej do ww. działań kształtował się na bardzo niskim poziomie (0,77% i 1,18%),
- c. szczególną uwagę należy zwrócić na przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń oraz zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, gdyż pracuje w nich odpowiednio 3,85% i 3,26% liczby pracujących ogółem, natomiast wartość prawdopodobieństwa zagrożenia upadłością kształtuje się na poziomie poniżej 20%,

2. dla przedsiębiorstw handlowych:

- a. stopień zagrożenia upadłością kształtował się na stosunkowo wysokim poziomie we wszystkich trzech działach w I p. 2010 r. i następnie zmniejszył się w II p. 2010 roku,
- b. najwyższą wartość zagrożenia upadłością w II p. 2010 r. zaobserwowano wśród przedsiębiorstw zajmujących się handlem hurtowym oraz handlem hurtowym i detalicznym pojazdami samochodowymi, naprawą pojazdów samochodowych (20,23% i 20,16%). Poziom zagrożenia jednak zmniejszył się w obu działach w stosunku do okresu poprzedniego,
- c. ze względu na wysoki udział w liczbie pracujących zatrudnionych w przedsiębiorstwach zajmujących się handlem hurtowym (8,22%) oraz handlem detalicznym (10,64%), należy zwrócić szczególną uwagę w kolejnych okresach analizy na te działy PKD,

3. dla przedsiębiorstw usługowych:

- a. najwyższą wartość stopnia zagrożenia upadłością zaobserwowano w przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością związaną z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych (wzrost z 49,65% do 55,49%) oraz finansową działalnością usługową, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych województwa mazowieckiego (33,20% zatrudnionych), lecz ich udział w liczbie pracujących ogółem wynosił jedynie 0,08%,
- b. ze względu na wysoki udział w liczbie pracujących ogółem należy zwrócić uwagę na przedsiębiorstwa zajmujące się transportem lądowym i rurociągowym (4,70% udziału w liczbie pracujących ogółem), dla których stopień zagrożenia upadłością kształtował się na poziomie 19,26% oraz przedsiębiorstwa budowlane związane ze wznoszeniem

Wysoki udział w liczbie pracujących i poziomy ostrzegawczy w usługach: budownictwo, transport i gosp. magazynowa.

W działalności produkcyjnej najwyższy udział przy niskim stopniu zagrożenia upadłością – wzrost w produkcji spożywczej.

Poziom ostrzegawczy w handlu hurtowym i detalicznym – wysoki udział w liczbie pracujących.

budynków (3,09% udziału w liczbie pracujących ogółem), dla których wartość analizowanej miary kształtowała się na poziomie 27,45%.

Na podstawie wyników analizy ogólnej sytuacji przedsiębiorstw w I i II p. 2010 r., szczególną uwagę należy zwrócić na przedsiębiorstwa w ramach działów PKD, w których zaobserwowano podwyższony stopień zagrożenia upadłością w dwóch analizowanych półroczach oraz te działy PKD, w których występuje wysoka koncentracja liczby pracujących. Są to:

- produkcja pozostałego sprzętu transportowego, produkcję metalowych wyrobów gotowych z wyłączeniem maszyn i urządzeń,
- handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami,
- handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi,
- działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych,
- finansowa działalność usługowa z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych,
- transport wodny,
- pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna,
- roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej oraz transportem lądowym i rurociągowym.

*Działalności
wymagające
szczególnej uwagi.*

We wszystkich analizowanych przedsiębiorstwach według działów PKD w II p. 2010 r. nastąpiło zmniejszenie stopnia zagrożenia upadłością. Fakt ten związany jest z sezonowym charakterem funkcjonowania gospodarki i nie może w sposób jednoznaczny wpływać na określenie tendencji postępujących zmian w zakresie zagrożenia upadłością.

*Wpływ sezonowości
na stopień zagrożenia
upadłością.*

Analizując stopień zagrożenia upadłością przedsiębiorstw z uwzględnieniem **klas ich wielkości**, należy wskazać, że:

1. w **przedsiębiorstwach małych**:

- a. wzrost stopnia zagrożenia upadłością do poziomu wysokiego zaobserwowano w małych **przedsiębiorstwach produkcyjnych**, zajmujących się:
 - produkcją pozostałego sprzętu transportowego (zmniejszenie z 99,93% do 96,31%),
 - produkcją metali (zmniejszenie z 61,90% do 61,80%), produkcją podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków (wzrost 36,11% do 48,29%)
 - produkcją pojazdów samochodowych, przyczep i naczep z wyłączeniem motocykli (wzrost z 34,99% do 49,29%),
- b. w małych **przedsiębiorstwach handlowych** zaobserwowano podwyższony poziom zagrożenia upadłością jedynie w I p. 2010 r. i jego zmniejszenie w II p. do poziomu akceptowalnego. Fakt ten nie zwalnia z konieczności obserwacji grupy małych przedsiębiorstw handlowych z uwagi na wysoki poziom koncentracji liczby osób w nich pracujących (33,64%),
- c. w małych **przedsiębiorstwach usługowych** wysoki poziom zagrożenia upadłością zaobserwowano w przedsiębiorstwach zajmujących się:

*W małych
przedsiębiorstwach
wzrost stopnia
zagrożenia upadłością
przedsiębiorstw
produkcyjnych,
w handlowych
podwyższony,
w usługach wysoki.*

- działalnością firm centralnych (wzrost z 33,34% do 73,73, udział w pracujących 0,65%),
- finansową działalnością usługową (zmniejszenie z 40,12% do 39,65%, udział w pracujących 0,34).

2. w przedsiębiorstwach średnich:

- wysoki stopień zagrożenia upadłością zaobserwowano w przedsiębiorstwach produkujących pozostały sprzęt transportowy (zmniejszenie z 94,67% do 63,85%, udział w pracujących 0,48%),
- w pozostałych przedsiębiorstwach pogrupowanych według działów PKD nie zaobserwowano wysokiego stopnia zagrożenia upadłością (powyżej 40%),
- dotychczas, w średnich przedsiębiorstwach o wysokiej koncentracji liczby pracujących odnotowano niskie wartości stopnia zagrożenia upadłością,

3. w przedsiębiorstwach dużych:

- dla podmiotów posiadających największy udział w liczbie pracujących, wysoki poziom zagrożenia upadłością w II p. 2010 r. zaobserwowano w podmiotach zajmujących się:
 - produkcją napojów (wzrost z 8,03% do 47,61%, udział w pracujących 0,63%),
 - produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych (wzrost z 61,12% do 76,81%, udział w pracujących 0,12%),
 - naprawą i konserwacją komputerów i artykułów użytku osobistego (wzrost z 18,61% do 57,47%, udział w pracujących 0,08%),
 - robotami budowlanymi związanymi ze wznoszeniem budynków (wzrost z 31,95% do 42,57%, udział w zatrudnieniu 1,83%).

Analiza zmian stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw według klas ich wielkości oraz rodzaju prowadzonej działalności według działów PKD wskazuje, że wśród przedsiębiorstw dużych z największą liczbą pracujących nastąpił wzrost stopnia zagrożenia upadłością, a jej najwyższa wartość występuje w podmiotach handlowych (35%). Najniższe wartości oraz zmniejszenia stopnia zagrożenia upadłością zaobserwowano wśród podmiotów średnich, przy czym najwyższy stopień zagrożenia charakteryzował podmioty handlowe (35%). W podmiotach małych poziomy zagrożenia były zbliżone do wartości podmiotów średnich, jakkolwiek małe podmioty handlowe charakteryzowała zarówno najwyższa, jak i rosnąca wartość stopnia zagrożenia upadłością (46%) w porównaniu do pozostałych klas wielkości i grup podmiotów według rodzaju działalności.

Najwyższe zagrożenia upadłością w przedsiębiorstwach średnich produkujących pozostały sprzęt transportowy.

W przedsiębiorstwach dużych z największą liczbą pracujących wysoki stopień zagrożenia upadłością w: produkcji napojów, produkcji filmów i nagrań, naprawach i konserwacjach oraz robotach budowlanych.

W przedsiębiorstwach dużych z największą liczbą pracujących wzrost zagrożenia upadłością.

W podmiotach średnich i małych wartości zbliżone.

Najwyższe zagrożenie w handlu – szczególnie w podmiotach małych.

Tabela 2. Zróżnicowanie stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w ujęciu działów PKD według klas i rodzaju działalności

DZIAŁY PKD	I 2010	II 2010	Struktura pracujących
PRZEDSIĘBIORSTWA PRODUKCYJNE			
05 WYDOBYWANIE WĘGLA KAMIENNEGO I WĘGLA BRUNATNEGO (LIGNITU)	28,42%	23,25%	2,54%
08 POZOSTAŁE GÓRNICTWO I WYDOBYWANIE	21,53%	10,07%	0,38%
09 DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA WSPOMAGAJĄCA GÓRNICTWO I WYDOBYWANIE	17,67%	18,23%	0,14%
10 PRODUKCJA ARTYKUŁÓW SPOŻYWCZYCH	14,53%	17,51%	6,24%
11 PRODUKCJA NAPOJÓW	20,08%	22,84%	0,51%
12 PRODUKCJA WYROBÓW TYTONIOWYCH	12,55%	16,22%	0,13%
13 PRODUKCJA WYROBÓW TEKSTYLNICH	18,54%	23,26%	0,76%
14 PRODUKCJA ODZIEŻY	19,26%	16,78%	1,02%
15 PRODUKCJA SKÓR I WYROBÓW ZE SKÓR WYPRACOWANYCH	19,24%	22,06%	0,31%
16 PRODUKCJA WYROBÓW Z DREWNA ORAZ KORKA, Z WYŁĄCZENIEM MEBLI; PRODUKCJA WYROBÓW ZE SŁOBY I MATERIAŁÓW UŻYWANYCH DO WYPLATANIA	25,55%	19,76%	1,45%
17 PRODUKCJA PAPIERU I WYROBÓW Z PAPIERU	17,51%	16,14%	0,91%
18 POLIGRAFIA I REPRODUKCJA ZAPISANYCH NOŚNIKÓW INFORMACJI	25,81%	24,83%	0,48%
19 WYTWARZANIE I PRZETWARZANIE KOŚLI I PRODUKTÓW RAFINACJI ROPY NAFTOWEJ	18,09%	17,02%	0,27%
20 PRODUKCJA CHEMIKALIÓW I WYROBÓW CHEMICZNYCH	14,96%	15,13%	1,39%
21 PRODUKCJA PODSTAWOWYCH SUBSTANCJI FARMACEUTYCZNYCH ORAZ LEKÓW I POZOSTAŁYCH WYROBÓW FARMACEUTYCZNYCH	9,69%	10,56%	0,48%
22 PRODUKCJA WYROBÓW Z GUMY I TWORZYW SZTUCZNYCH	18,32%	17,60%	2,76%
23 PRODUKCJA WYROBÓW Z POZOSTAŁYCH MINERALNYCH SUROWCÓW NIEMETALICZNYCH	18,75%	13,13%	2,09%
24 PRODUKCJA METALI	27,74%	21,13%	1,18%
25 PRODUKCJA METALOWYCH WYROBÓW GOTOWYCH, Z WYŁĄCZENIEM MASZYN I URZĄDZEŃ	23,82%	19,69%	3,85%
26 PRODUKCJA KOMPUTERÓW, WYROBÓW ELEKTRONICZNYCH I OPTYCZNYCH	38,69%	27,67%	1,18%
27 PRODUKCJA URZĄDZEŃ ELEKTRYCZNYCH	25,72%	20,32%	1,80%
28 PRODUKCJA MASZYN I URZĄDZEŃ, GDZIE INDZIEJ NIE KLASYFIKOWANA	22,55%	18,91%	2,46%
29 PRODUKCJA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, PRZYCZEP I NACZEP, Z WYŁĄCZENIEM MOTOCYKLI	21,44%	24,24%	2,90%
30 PRODUKCJA POZOSTAŁE GO SPRZĘTU TRANSPORTOWEGO	74,23%	62,58%	0,77%
31 PRODUKCJA MEBLI	16,77%	14,33%	2,33%
32 POZOSTAŁA PRODUKCJA WYROBÓW	16,35%	11,57%	0,47%
33 NAPRAWA, KONSERWACJA I INSTALOWANIE MASZYN I URZĄDZEŃ	29,67%	23,06%	1,36%
35 WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH	9,54%	10,96%	3,26%
36 POBÓR, UZDATNIANIE I DOSTARCZANIE WODY	15,20%	15,79%	0,66%
37 ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW	18,23%	20,75%	0,61%
38 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA ZE ZBIERANIEM, PRZETWARZANIEM I UNIESKODLIWIANIEM ODPADÓW; ODZYSK SUROWCÓW	14,25%	15,48%	0,83%
39 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ I POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z GOSPODARKĄ ODPADAMI	13,28%	6,56%	0,01%
PRZEDSIĘBIORSTWA HANDLOWE			
45 HANDELUHURTOWY I DETALICZNY POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH	28,85%	20,16%	1,56%
46 HANDELUHURTOWY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	25,63%	20,23%	8,22%
47 HANDELU DETALICZNY, Z WYŁĄCZENIEM HANDLU DETALICZNEGO POJAZDAMI SAMOCHODOWYMI	23,62%	17,37%	10,64%
PRZEDSIĘBIORSTWA USŁUGOWE			
41 ROBOTY BUDOWLANE ZWIĄZANE ZE WZNOSZENIEM BUDYNKÓW	31,96%	27,45%	3,09%
42 ROBOTY ZWIĄZANE Z BUDOWĄ OBIEKTÓW INŻYNIERII ŁĄDOWEJ I WODNEJ	44,47%	22,43%	2,45%
43 ROBOTY BUDOWLANE SPECJALISTYCZNE	28,15%	16,44%	1,91%
49 TRANSPORT LĄDOWY ORAZ TRANSPORT RUCIOŁAGOWY	19,93%	19,26%	4,70%
50 TRANSPORT WODNY	52,51%	39,30%	0,04%
52 MAGAZYNOWANIE I DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA WSPOMAGAJĄCA TRANSPORT	24,24%	25,82%	2,12%
55 ZAKWATEROWANIE	20,09%	16,92%	0,66%
56 DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z WYŻYWIENIEM	18,37%	14,84%	0,90%
58 DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA	12,69%	10,47%	0,72%
59 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z PRODUKCJĄ FILMÓW, NAGRAŃ WIDEO, PROGRAMÓW TELEWIZyjnych, NA GRAŃ DŹWIĘKOWYCH I MUZYCZNYCH	49,65%	55,49%	0,08%
60 NADAWANIE PROGRAMÓW OGÓLNODESTĘPNYCH I ABONAMENTOWYCH	19,30%	16,08%	0,30%
61 TELEKOMUNIKACJA	17,40%	18,99%	0,91%
62 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OPROGRAMOWANIEM I DORADZTWEW W ZAKRESIE INFORMACYJNYM ORAZ Z DZIAŁALNOŚĆ RÓWIAZANA	10,27%	9,19%	0,83%
63 DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA W ZAKRESIE INFORMACJI	10,53%	7,45%	0,27%
64 FINANSOWA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Z WYŁĄCZENIEM UBEZPIECZEŃ I FUNDUSZÓW EMERYTALNYCH	44,42%	45,34%	0,64%
66 DZIAŁALNOŚĆ WSPOMAGAJĄCA USŁUGI FINANSOWE ORAZ UBEZPIECZENIA I FUNDUSZE EMERYTALNE	14,96%	12,85%	0,41%
68 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI	11,79%	11,87%	1,84%
69 DZIAŁALNOŚĆ PRAWNICZA, RACHUNKOWOŚCIOWA I DORADZTWO PODATKOWE	11,66%	20,16%	0,49%
70 DZIAŁALNOŚĆ FIRM CENTRALNYCH (HEAD OFFICES); DORA DZTWO ZWIĄZANE Z ZARZĄDZANIEM	13,66%	21,63%	0,59%
71 DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE ARCHITECTURY I INŻYNIERII; BADANIA I ANALIZY TECHNICZNE	20,89%	16,83%	0,85%
72 BADANIA NAUKOWE I PRACE ROZWOJOWE	20,50%	10,32%	0,09%
73 REKLAMA, BADANIE RYNKU I OPINII PUBLICZNEJ	19,72%	20,97%	0,49%
74 POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	47,11%	32,40%	0,09%
75 DZIAŁALNOŚĆ WETERYNARYJNA	29,16%	20,40%	0,00%
77 WYNAJEM I DZIERŻAWA	52,14%	47,50%	0,19%
78 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZATRUDNIENIEM	49,58%	31,96%	1,31%
79 DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZATORÓW TURYSTYKI, POŚREDNIKÓW I AGENTÓW TURYSTYCZNYCH ORAZ POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA W ZAKRESIE REZERWACJI I DZIAŁALNOŚCI Z NIA ZWIĄZANE	57,10%	23,54%	0,11%
80 DZIAŁALNOŚĆ DETEKTYWISTYCZNA I OCHRONIARSKA	16,51%	13,44%	2,64%
81 DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z UTRZYMANIEM PORZĄDKU W BUDYNKACH I ZA GOSPODARWANIEM TERENÓW ZIELENI	9,82%	9,30%	1,43%
82 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ADMINISTRACYJNĄ OBSŁUGĄ BIURA I POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ WSPOMAGAJĄCA PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARZEJ	14,29%	35,94%	0,49%
85 EDUKACJA	17,22%	18,10%	0,13%
86 OPIEKA ZDROWOTNA	19,80%	21,56%	1,71%
90 DZIAŁALNOŚĆ TWÓRCZA ZWIĄZANA Z KULTURĄ I ROZRYWKĄ	9,70%	26,62%	0,01%
91 DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEK, ARCHIWÓW, MUZEÓW ORAZ POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ	19,56%	11,02%	0,03%
92 DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z GRAMILOSOWYMI I ZAKADAMI WZAJEMNYMI	4,93%	1,95%	0,18%
93 DZIAŁALNOŚĆ SPORTOWA, ROZRYWKOWA I REKREACYJNA	49,56%	63,20%	0,09%
94 DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI CZŁONKOWSKICH	11,97%	17,84%	0,00%
95 NAPRAWA I KONSERWACJA KOMPUTERÓW I ARTYKUŁÓW UŻYTKU OSOBISTEGO I DOMOWEGO	19,05%	23,12%	0,08%
96 POZOSTAŁA INDYWIDUALNA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	10,20%	19,34%	0,20%

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wartości oszacowanej miary stopnia upadłości została przeprowadzona w przekroju regionalnym (województw), a uzupełniona o wnioskowanie dotyczące struktury pracujących. Jako wnioski ogólne dotyczące klas przedsiębiorstw można podać:

Silny związek zagrożenia upadłością z zarejestrowaną liczbą podmiotów w województwach.

1. dla **przedsiębiorstw małych** poziom ostrzegawczy wystąpił w II p. 2010 r. w województwie mazowieckim (27,75%) i pomorskim (29,45%) – co ważne, w województwie mazowieckim udział w liczbie pracujących wynosi 16,4%. Wysoki udział w pracujących dotyczy także województwa śląskiego (13,19%) i wielkopolskiego (10,24%), jednak stopień zagrożenia upadłością jest w nich niski,
2. dla **przedsiębiorstw średnich** poziom ostrzegawczy w IV kw. 2010 r. z tendencją rosnącą wystąpił przede wszystkim w województwie mazowieckim 26,10% (17,36% liczby pracujących) oraz zachodniopomorskim (21,81% ale niski udział w liczbie pracujących) i śląskim (znaczący wzrost do 20,45% i udział w liczbie pracujących 12,75%). Uwagi wymaga sytuacja w wielkopolskim (10,60% udziału w liczbie pracujących) ze względu bliski poziom zagrożenia do stanu ostrzegawczego (18,47%),
3. średni poziom zagrożenia dla **przedsiębiorstw dużych** wystąpił w województwie podlaskim (23,44%), warmińsko-mazurskim (22,98%), świętokrzyskim (22,66%), lubuskim (22,00%) i zachodniopomorskim (21,59%). Uwagę zwraca mazowieckie (33,50% pracujących), gdzie stopień zagrożenia upadłością wzrósł do 18,04%.

Poziom ostrzegawczy dla podmiotów małych w woj. mazowieckim i pomorskim, dla średnich w woj. mazowieckim, zachodniopomorskim i śląskim, dla dużych w woj. podlaskim oraz ze względu na wysoki udział w liczbie pracujących w woj. mazowieckim.

Analizując stopień zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w poszczególnych województwach (na koniec IV kw./II p. 2010 r.) z uwzględnieniem rodzaju prowadzonej przez nie działalności, a dalej klas wielkości, stopień zagrożenia upadłością osiągnął następujące poziomy:

1. w działalności produkcyjnej:

- a. dla podmiotów **małych**:
 - **poziom wysoki** w województwie pomorskim – 51,09% (6,81% udziału w liczbie pracujących – ULP),
 - **poziom ostrzegawczy** w województwach: śląskim – 24,41% (13,43% ULP), mazowieckim – 22,36% (11,39% ULP) i dolnośląskim – 23,49% (8,61% ULP),
- b. dla podmiotów **średnich**:
 - **poziom ostrzegawczy** w województwach: mazowieckim – 30,90% (11,12% ULP) i śląskim – 25,11% (13,12% ULP),
- c. dla podmiotów **dużych**:
 - **poziom ostrzegawczy** w województwach: śląskim – 23,25% (22,51% ULP) i wielkopolskim – 21,04% (10,76% ULP),

2. w działalności przemysłowej:

- a. dla podmiotów **małych**:
 - **poziom wysoki** w województwie pomorskim – 58,28% (7,48% ULP),
 - **poziom ostrzegawczy** w województwach: mazowieckim – 27,98% (8,98% ULP), dolnośląskim – 26,31% (9,15% ULP) i śląskim – 23,43% (9,52% ULP),
- b. dla podmiotów **średnich**:
 - **poziom wysoki** w województwie zachodniopomorskim – 55,30% (3,80% ULP),
 - **poziom ostrzegawczy** w województwach: śląskim – 26,66% (11,60% ULP) i mazowieckim – 23,13% (10,02% ULP),
- c. dla podmiotów **dużych**:
 - **poziom ostrzegawczy** w województwach: dolnośląskim – 29,71% (8,79% ULP), wielkopolskim – 25,32% (12,78% ULP), śląskim – 24,79% (15,91% ULP) i mazowieckim – 21,11% (14,22% ULP),

3. w działalności handlowej:

- a. dla podmiotów **małych**:
 - **poziom wysoki** we wszystkich województwach, a w szczególności: wielkopolskie – 51,03% (9,81% ULP), śląskie – 44,88% (11,68% ULP), mazowieckie – 43,68% (17,74% ULP) i małopolskie – 43,95% (8,66% ULP),
- b. dla podmiotów **średnich**:
 - **poziom wysoki** wystąpił w województwach: śląskim – 51,37% (10,77% ULP) i małopolskim – 42,54% (9,61% ULP),
 - **poziom ostrzegawczy** wystąpił w województwach: wielkopolskim – 37,76% (9,28% ULP) i mazowieckim – 30,24% (23,79% ULP),
- c. dla podmiotów **dużych**:
 - **poziom wysoki** wystąpił w szczególności w województwie mazowieckim – 42,86% (37,87% ULP),
 - **poziom ostrzegawczy** wystąpił w województwie: małopolskim – 26,43% (11,42% ULP) i wielkopolskim – 21,53% (18,93% ULP).

W działalności handlowej zdecydowanie zwracają uwagę i wymagają obserwacji podmioty małe, bowiem stopień zagrożenia upadłością dla tych podmiotów we wszystkich województwach zawiera się w przedziale 43-54% (poziom wysoki). Uwzględniając dodatkowo podmioty duże, wysoki stopień zagrożenia upadłością zwraca uwagę w województwach: śląskim, mazowieckim, wielkopolskim i małopolskim.

Wysoki stopień zagrożenia upadłością małych przedsiębiorstw handlowych we wszystkich województwach.

4. w działalności usługowej:

- a. dla podmiotów **małych** – **poziom wysoki** jedynie w województwie lubuskim, tj. 33,06% (1,55% ULP), natomiast **poziom ostrzegawczy** w województwie pomorskim, tj. 26,31% (6,34% ULP),

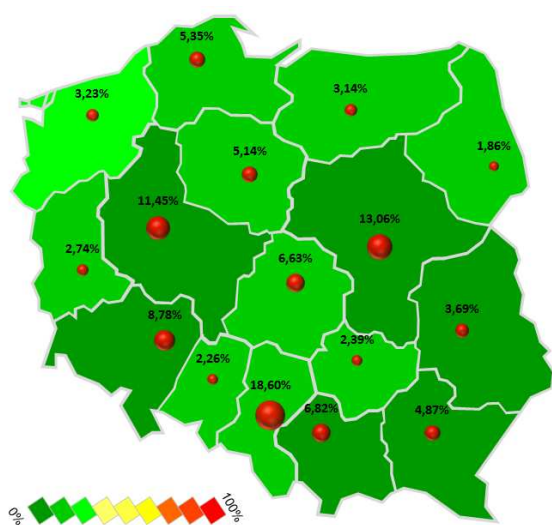
b. dla podmiotów **średnich**:

- **poziom ostrzegawczy** wystąpił w województwach: dolnośląskim – 32,78% (8,53% ULP), wielkopolskim – 27,53% (9,35% ULP), mazowieckim – 24,38% (15,45% ULP),

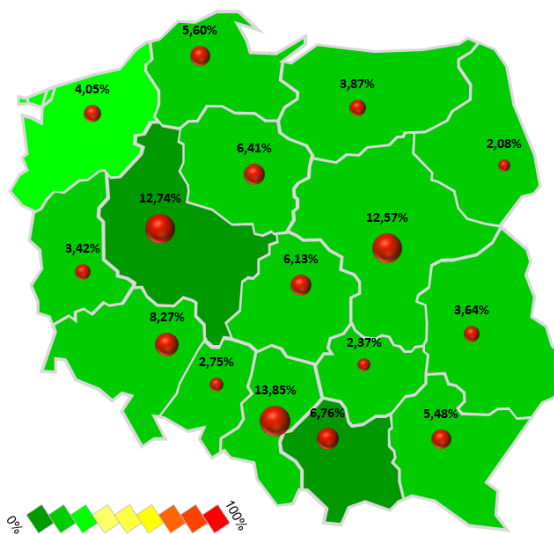
c. dla podmiotów **dużych** – szczególną uwagę zwraca województwo mazowieckie (55,22% ULP), jednak przy niskim stopniu zagrożenia (19,04%) oraz łódzkie (6,91% ULP, stopień zagrożenia 54,37%).

Mapa 1. Zróżnicowanie regionalne stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce według rodzaju działalności (II p. 2010 r.)

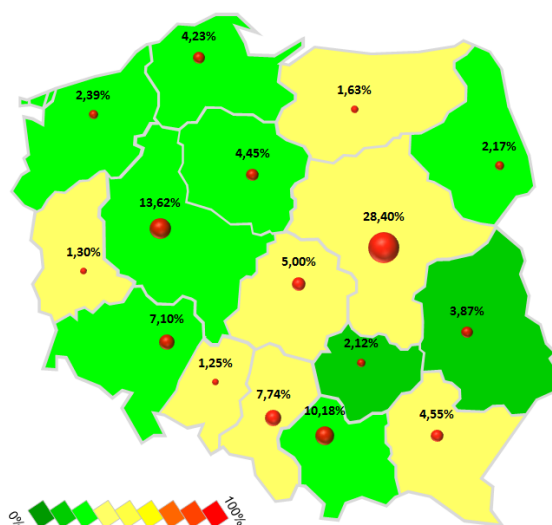
Przedsiębiorstwa produkcyjne

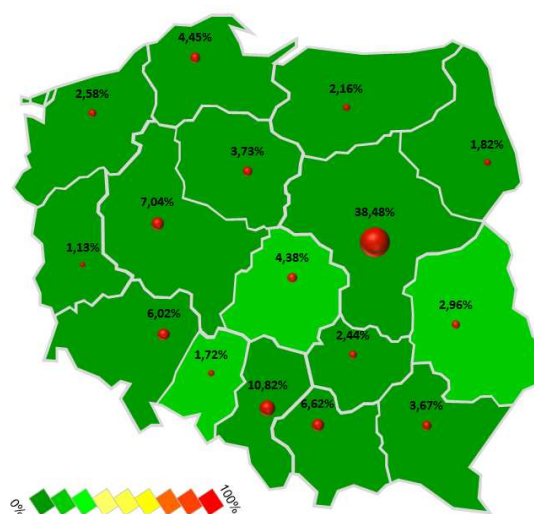
Przedsiębiorstwa przemysłowe

Przedsiębiorstwa handlowe

Przedsiębiorstwa usługowe

Źródło: opracowanie własne (wielkość koła odpowiada udziałowi w liczbie pracujących).

2.5. PROGNOZOWANE ZMIANY STOPNIA ZAGROŻENIA PRZEDSIĘBIORSTW UPADŁOŚCIĄ

Prowadzenie analizy w ujęciu kwartalnym, wyeliminowanie znacznego opóźnienia informacyjnego w przewidywaniu zmiany stopnia zagrożenia upadłością, usunięcie niedomagań dotychczasowych modeli predykcji upadłości poprzez estymowanie nowych zostały dodatkowo wzbogacone poprzez zastosowanie metod prognozowania. Tym samym zwiększona została siła i jakość przewidywania zmian stanu kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw.

Jako podstawowe efekty prowadzonego wnioskowania z wykorzystaniem prognozowania zmiany stopnia zagrożenia upadłością w klasie **przedsiębiorstw małych** należy wskazać, że oszacowana wartość stopnia zagrożenia upadłością dla II p. 2010 r., wykazała pewne zmniejszenie dla grupy przedsiębiorstw produkcyjnych i przemysłowych, a w przypadku przedsiębiorstw usługowych zmniejszenie tej wartości było bardziej wyraźne. W przypadku przedsiębiorstw handlowych stopień zagrożenia upadłością wzrasta i jest najwyższy dla wszystkich analizowanych grup przedsiębiorstw. W grupie przedsiębiorstw produkcyjnych, przemysłowych i usługowych jest możliwa do przewidzenia poprawa, ale tylko dla kolejnego okresu prognozy. Dla I p. 2011 r. stopień zagrożenia upadłością ponownie wzrasta, nie osiągając jednak stanów ustalonych dla I p. 2010 r., co uznać można za zjawisko pozytywne. W kolejnym okresie objętym prognozą (II p. 2011 r.) stopień zagrożenia ponownie obniża się do poziomów zbliżonych, ale jednak w większości niższych od osiągniętych w II p. 2010 r. W odniesieniu do przedsiębiorstw handlowych zachowanie się krzywej stopnia zagrożenia upadłością jest zgoła odmienne, jak dla pozostałych grup rodzajowych przedsiębiorstw, a ostatni wyznaczony poziom (II p. 2011 r.) jest wyższy o ponad 12% od stanu z okresu II p. 2010 r.

W klasie **przedsiębiorstw średnich** stopień zagrożenia upadłością dla wszystkich grup przedsiębiorstw według rodzaju działalności, wykazał zmniejszenie dla okresu IV kw. 2010 r. Mogłoby to sugerować ogólną poprawę sytuacji w całej klasie przedsiębiorstw. Biorąc pod uwagę wyniki prognozy stanu zagrożenia w przypadku przedsiębiorstw produkcyjnych, spodziewać się można ciągłej poprawy ich sytuacji ekonomiczno-finansowej, choć w nieznacznym zakresie – od 23,27% w IV kw. 2010 r. do 22,32% w IV kw. 2011 r. (I kw. 2011 r. wykazuje jedynie nieznaczny wzrost poziomu zagrożenia). W grupie przedsiębiorstw przemysłowych poprawa sytuacji wskazywana jest dla IV kw. 2010 r. (zmniejszenie o 3,08 pkt%), natomiast do III kw. 2011 r. oczekiwany jest niewielki wzrost wartości analizowanej miary (do poziomu 25,28%), poniżej jednak poziomu z początkowego okresu analizy (26,35% w III kw. 2010 r.). Przedsiębiorstwa handlowe wykazują oczekiwaną niewielką poprawę do II kw. 2011 r. (o 1,23 pkt% w ciągu trzech kwartałów), a następnie pogorszenie sytuacji do poziomu zbliżonego z IV kw. 2010 r. Zachowanie się miary stopnia zagrożenia upadłością ma najbardziej zmienny przebieg w przypadku przedsiębiorstw usługowych, bowiem po jego zmniejszeniu się w IV kw. 2010 r., następuje znaczny wzrost dla I kw. 2011 r. (o blisko

**OCZEKIWANY
STOPIEŃ
ZAGROŻENIA
UPADŁOŚCIĄ**

*Analiza stopnia
zagrożenia upadłością
wzmocniona
prognozowaniem na
I i II p. 2011 r.*

*W podmiotach
małych
prognozowany
spadek stopnia
zagrożenia upadłością
w usługach (poziom
niski), produkcji
i przemyśle (nadal
p. ostrzegawczy).
Wzrost w handlu
(zmiana negatywna,
p. wysoki).*

*W produkcji,
przemysle i usługach
w podmiotach
średnich nadal
poziomy
ostrzegawcze –
oczekiwana
nieznaczna poprawa
sytuacji. W handlu
powrót do sytuacji
z IV kw. 2010 r.
(p. ostrzegawczy).*

6 pkt%). Sytuacja powinna jednak ustabilizować się pod koniec 2011 r. na oczekiwanym poziomie 20,42%, tj. nieco wyższym od wielkości z IV kw. 2010 r. (18,94%).

Cała klasa **przedsiębiorstw dużych** w ujęciu rodzajów prowadzonej działalności, wykazuje zbliżone zmiany w zakresie prognozowanego stopnia zagrożenia upadłością. Wykazany wzrost wartości analizowanej miary w IV kw. 2010 r. powinien przejść w kolejnym okresie w kierunku jej obniżenia. Następnie prognozowany jest ciągły, niewielki wzrost począwszy od II kw. 2011 r., aż do IV kw. 2011 r. Dla przedsiębiorstw usługowych widoczne jest opóźnienie tych zmian o jeden okres, zatem w I kw. 2011 r. mogą one charakteryzować się wyższym stopniem zagrożenia aniżeli przedsiębiorstwa zaliczone do grupy produkcyjnych i przemysłowych. Przedsiębiorstwa z grupy handlowych charakteryzuje, choć podobny, to jednak bardziej wyrazisty w zakresie cykliczności zmian, przebieg krzywej stopnia zagrożenia upadłością. Kolejne wierzchołki analizowanej krzywej przypadają na IV kw. 2010 r. oraz IV kw. 2011 r.

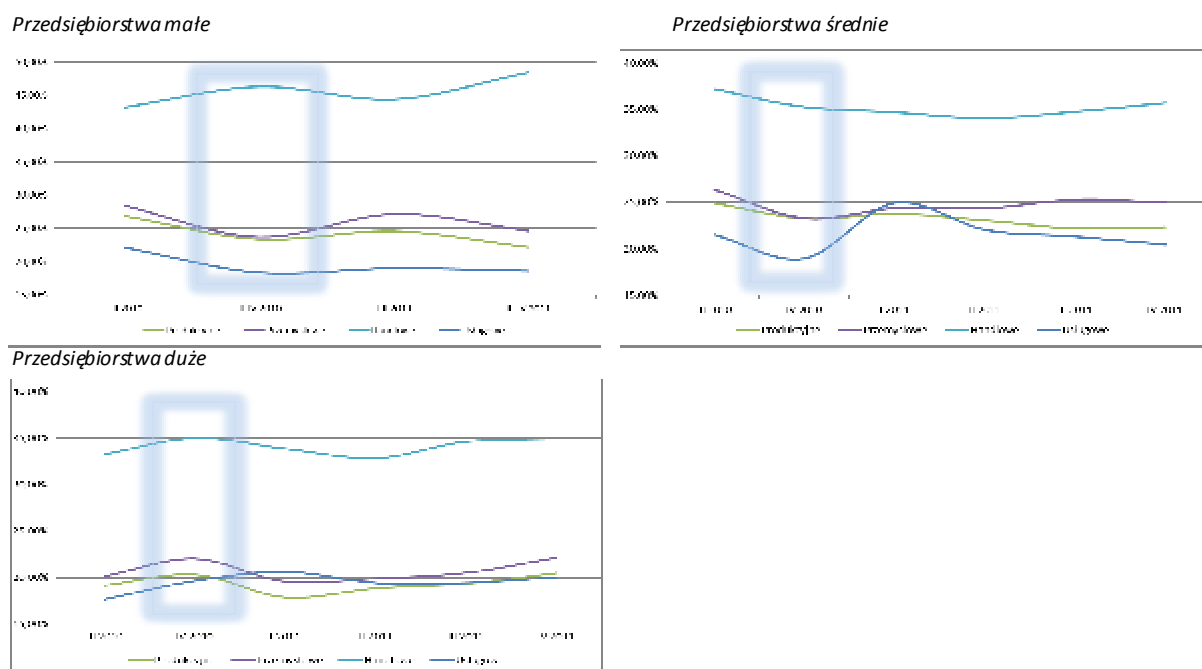
W przedsiębiorstwach dużych oczekiwane nieznaczne pogorszenie. W produkcji i usługach poziomy niski, w przemyśle dolne poziomy ostrzegawcze, w handlu górnym poziomy ostrzegawcze.

Tabela 3. Prognozowany stopień zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce do końca 2011 r. według rodzaju działalności

Przedsiębiorstwa małe						
Rodzaj przedsiębiorstw	I-II 2010	III-IV 2010	I-II 2011	III-IV 2011		
Produkcyjne	26,86%	23,36%	24,59%	22,13%		
Przemysłowe	28,38%	23,69%	27,16%	24,60%		
Handlowe	43,21%	46,32%	44,41%	48,48%		
Usługowe	22,11%	18,36%	19,02%	18,60%		
Przedsiębiorstwa średnie						
Rodzaj przedsiębiorstw	III 2010	IV 2010	I 2011	II 2011	III 2011	IV 2011
Produkcyjne	24,91%	23,27%	23,75%	23,05%	22,16%	22,32%
Przemysłowe	26,35%	23,27%	24,35%	24,34%	25,28%	24,97%
Handlowe	37,19%	35,26%	34,69%	34,03%	34,75%	35,71%
Usługowe	21,50%	18,94%	24,91%	22,01%	21,30%	20,42%
Przedsiębiorstwa duże						
Rodzaj przedsiębiorstw	III 2010	IV 2010	I 2011	II 2011	III 2011	IV 2011
Produkcyjne	19,15%	20,32%	17,89%	18,86%	19,35%	20,50%
Przemysłowe	20,16%	22,02%	19,58%	19,90%	20,52%	22,14%
Handlowe	33,28%	35,03%	33,88%	32,84%	34,65%	34,70%
Usługowe	17,68%	19,65%	20,64%	19,42%	19,42%	20,04%

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Prognoza kształtowania się stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce do końca 2011 r. według rodzaju działalności

Źródło: opracowanie własne.

Należy podkreślić, że zakres i sposób możliwego wnioskowania na podstawie przeprowadzonej analizy, uwzględniać musi istotę i cel skonstruowania określonej metody, w tym przypadku działania modeli predykcji upadłości. Ponadto na wnioskowanie wpływa zdefiniowany sposób cyklicznego, kwartalnego badania kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw. Prezentowane wartości wynikowe wskazują – ustalone na warunkach bieżącego okresu badawczego (zgodnego z okresem danego raportu) i stanu kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw – wartości stopnia zagrożenia upadłością.

Dla uzyskania pełnego obrazu prowadzonych analiz i wnioskowania, niezbędne jest odwołanie się do opracowań źródłowych względem niniejszego dokumentu, tj. „Metody i narzędzia monitorowania gospodarki w komponencie mikroekonomicznym” oraz „Raport z oceny stopnia zagrożenia upadłością – komponent mikroekonomiczny”.

*Pełny obraz sytuacji
w raportach
szczegółowych.*

II. KOMPONENT MAKROEKONOMICZNY

UWAGI WPROWADZAJĄCE

W niniejszym opracowaniu zawarto streszczenie najważniejszych tez związanych z pracami zespołu do spraw analiz makroekonomicznych w ramach pierwszego raportu makroekonomicznego. W rozdziale 3. krótko omówiono bieżący stan polskiej gospodarki. W rozdziale 4. streszczono najważniejsze wyniki analiz koniunktury w gospodarce łącznie, jak również w sektorach oraz prognozy najważniejszych wskaźników makroekonomicznych. Analizę wpływu potencjalnych zmian w sytuacji makroekonomicznej na kondycję sektora przedsiębiorstw zawarto w rozdziale 5. Syntezę zamyka słowniczek najważniejszych pojęć i terminów specjalistycznych.

3. KLUCZOWE ZJAWISKA I PROCESY MAKROEKONOMICZNE W POLSKIEJ GOSPODARCE ORAZ W OTOCZENIU ZEWNĘTRZNYM

3.1. SYTUACJA MAKROEKONOMICZNA POLSKI

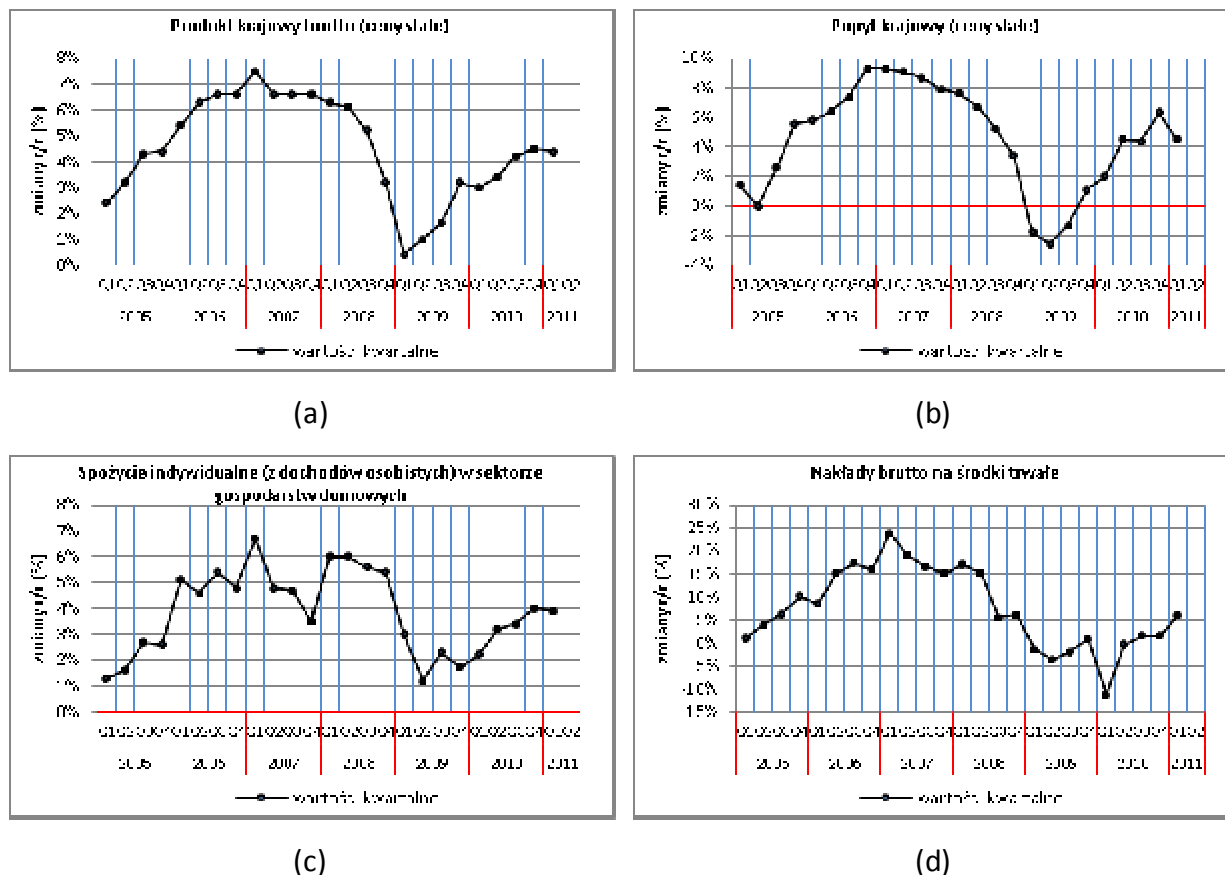
Popyt krajowy był w roku 2010 głównym czynnikiem wzrostu PKB. W pierwszym kwartale 2011 roku wzrósł on r/r o ok. 4,5%. Badania bieżącego wskaźnika ufności konsumenckiej pokazują, że tendencja konsumpcji indywidualnej w późniejszych miesiącach jest rosnąca (poprawa wartości wskaźnika o 0,4 pkt proc. w maju w porównaniu z miesiącem wcześniejszym), choć wskaźnik ten osiąga znacznie niższe wartości niż w maju ubiegłego roku (o 14,1 pkt proc.). Poza popytem krajowym znaczny wpływ na koniunkturę wywiera popyt zagraniczny. W czwartym kwartale 2010 roku odnotowano 7% wzrost r/r eksportu towarów i usług oraz 11,6% wzrost r/r importu towarów i usług. Saldo obrotów towarowych handlu zagranicznego w czwartym kwartale 2010 roku przyjęło wartość ujemną. Po spadku importu (w cenach stałych) w styczniu 2011 roku o 5,5% r/r, w lutym wzrósł on o 7,7% (r/r) i w całym pierwszym kwartale był wyższy niż rok wcześniej. Wartość importu w cenach bieżących wyniosła w pierwszym kwartale 33,0 mld euro, co oznacza wzrost o 10,9% r/r. Większy wzrost w cenach stałych zanotował eksport – o 7,6% w styczniu (r/r) i 2,8% w lutym (r/r). Liczona według cen bieżących wartość eksportu wyniosła w pierwszym kwartale 2011 roku 31,0 mld euro, co równa się wzrostowi o 15,5% w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego.

W pierwszym kwartale 2011 roku odnotowano wzrost wielkości PKB r/r o ok. 4.4% (patrz rysunek 9 (a)-(d)), co stanowi drugi kwartał wzrostu na poziomie zbliżonym do tempa

*Popyt krajowy
głównym
czynnikiem
wzrostu PKB
w Polsce.*

wzrostu potencjalnego polskiej gospodarki¹. Odnotowano jednocześnie wzrost spożycia indywidualnego r/r (o ok. 3,9%) oraz nakładów brutto na środki trwałe (o ok. 6%).

Rysunek 9. Kwartalne zmiany PKB r/r (%) wraz ze składowymi w okresie od pierwszego kwartału 2005 roku do czwartego kwartału 2010 roku

Wzrost na poziomie zbliżonym do tempa wzrostu potencjalnego polskiej gospodarki.

Źródło: Analizy wykonane w komponencie makroekonomicznym projektu ISR – Cykl 1, *Raport*, str. 9.

Perspektywy dotyczące rynku pracy w Polsce nadal są obarczone dużą niepewnością. Z jednej strony rynek pracy w Polsce nie przejawia żadnych poważnych zmian od kilku kwartałów i może być scharakteryzowany przez relatywnie wysoką stopę bezrobocia, która słabo reaguje na zmiany w koniunkturze. Z drugiej strony zaobserwować można nieznaczne ożywienie w sektorze przedsiębiorstw, owocujące zwiększeniem zatrudnienia. W szczególności stopa bezrobocia rejestrowanego uległa nieznacznemu zmniejszeniu w kwietniu 2011, jednak nadal jest ona dość wysoka i sięga ok. 13%. Dobrą wiadomością jest spadek przeciętnego czasu poszukiwania pracy (9,9 miesiący w I kwartale 2011 roku wobec 10,2 miesiący w I kwartale roku poprzedniego), jednak zmianie tej towarzyszył w tym samym okresie wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych – liczba osób poszukujących pracy przez okres dłuższy niż 13 miesięcy wzrosła aż o 33%. W pierwszym kwartale 2011 roku

Rynek pracy nadal bez większych oznak ożywienia.

¹ Według różnych szacunków tempo wzrostu potencjalnego polskiej gospodarki waha się pomiędzy 4% a 5%. Tempo to wyraźnie spadło wskutek wystąpienia kryzysu finansowego. O ile badania wskazują, iż tempo wzrostu potencjalnego powraca do wartości przedkryzysowych, to w obecnej sytuacji nadal polska gospodarka funkcjonuje przy obniżonym tempie wzrostu potencjalnego.

obserwowaliśmy wzrost współczynnika aktywności zawodowej (0,4% r/r) oraz liczby pracujących (1,9% r/r) przy rosnącym poziomie wynagrodzeń.

Sytuacja sektora finansów publicznych uległa w porównaniu z rokiem ubiegłym pogorszeniu. Deficyt budżetowy w roku 2010 wyniósł (nominalnie) 44,6 mld zł i był wyższy niż rok wcześniej (23,8 mld zł). W pierwszym kwartale 2011 roku dochody budżetu wzrosły nominalnie r/r o 10,0% (do poziomu 62,7 mld zł), natomiast wydatki wzrosły r/r o 0,4% (do poziomu 80,0 mld zł), co sprawiło, że saldo budżetu wyniosło -17,3 mld zł. Największy wpływ na przyrost obciążeń miał wzrost kosztów obsługi długu zagranicznego (wzrost o 38,7% r/r).

Wskaźnik cen konsumpcyjnych w porównaniu z grudniem 2010 roku wyniósł w kwietniu 2011 roku 102,9. Wartość tego wskaźnika r/r dla pierwszych czterech miesięcy roku 2011 wyniosła odpowiednio: 103,6, 103,6, 104,3, 104,5. Wskaźnik cen produkcji sprzedanej wyniósł w okresie od stycznia do kwietnia 2011 roku (w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego) 108 dla przemysłu oraz 100,5 dla branży budowlano-montażowej. Wobec rosnącej inflacji oraz pogarszających się oczekiwań inflacyjnych, zacieśnieniu uległa polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego. W okresie styczeń – czerwiec 2011 roku Rada Polityki Pieniężnej czterokrotnie podejmowała decyzje o podniesieniu stóp procentowych, w sumie o jeden punkt procentowy – do 4,50 (stopa referencyjna), 6,00 (stopa lombardowa), 3,00 (stopa depozytowa), 4,75 (stopa redyskonta weksli).

Zacieśnienie polityki pieniężnej przez NBP wobec rosnącej inflacji oraz pogarszających się oczekiwań inflacyjnych.

3.2. GŁÓWNE TENDENCJE W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

Cechą charakteryzującą gospodarkę światową po ostatnim globalnym kryzysie finansowym jest nierównomierny wzrost oraz powszechne wolne tempo wychodzenia z recesji. W strefie euro obserwujemy relatywnie silny wzrost gospodarki niemieckiej (zanotowała ona w 2010 roku rekordowe tempo wzrostu – 3,6%) przy słabszym wzroście zachodniej części UE oraz stagnacji lub recesji w pozostałych krajach. Podstawowym źródłem niepewności w UE zdaje się być przyszłość gospodarek południowej Europy oraz Irlandii, borykających się z nadmiernym zadłużeniem. Z punktu widzenia Polski szczególnie ważne jest pytanie o przyszłość wzrostu w Niemczech. Na rok 2011 prognozuje się wzrost PKB w granicach 2,5-3%, choć sporą rolę mogą odegrać czynniki kosztowe – w szczególności rosnące ceny paliw i innych surowców. Nasylenie rynków eksportowych (głównie w Azji) może, wobec słabego popytu wewnętrznego, stanowić barierę wzrostu PKB. Umiarkowanym i silnie zróżnicowanym tendencjom wzrostowym rozważanych gospodarek towarzyszy przyspieszenie inflacji zarówno w USA jak i strefie euro. Obserwuje się w roku 2011 wzrost inflacji bazowej najważniejszych gospodarek i towarzyszący temu gwałtowny wzrost cen energii na rynkach światowych, utrzymujący się od końca roku 2010. Obserwowany w roku

Nierównomierny wzrost oraz wolne tempo wychodzenia z recesji gospodarek światowych

Niepewność co do perspektyw rozwoju gospodarki europejskiej w głównej mierze jest zdeterminowana problemami zadłużeniowymi w gospodarkach południowej Europy.

2010 silny wzrost cen żywności uległ w ciągu ostatnich miesięcy zahamowaniu w strefie euro.

Wartości stopy bezrobocia w USA i strefie euro nie wskazują na wyraźną i oczekiwaną od wielu kwartałów poprawę na rynkach pracy. Nadal zarówno w USA i w krajach europejskich obserwuje się wysokie bezrobocie, sięgające nawet 20% siły roboczej w Hiszpanii czy ok. 15% w Irlandii. Lider wzrostu gospodarczego w regionie, Niemcy, ma jednocześnie najniższe bezrobocie, sięgające w marcu 2011 r. nieco powyżej 6%. Stany Zjednoczone nadal borykają się z bezrobociem przekraczającym poziom naturalny, które w kwietniu 2011 osiągnęło 9%.

*Brak wyraźnych
znak poprawy
sytuacji na rynkach
pracy w USA
i Europie.*

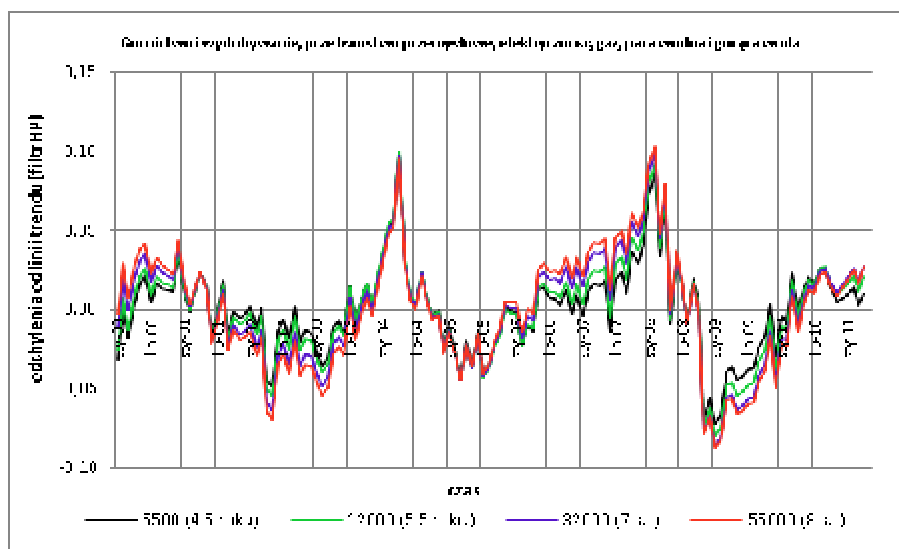
4. DIAGNOZA KONIUNKTURY W POLSKIEJ GOSPODARCE ORAZ ANALIZA PERSPEKTYW ROZWOJOWYCH

4.1. POZYCJA CYKLICZNA POLSKIEJ GOSPODARKI ORAZ GŁÓWNE TRENDY ROZWOJOWE PROCESÓW GOSPODARCZYCH W UJĘCIU ZAGREGOWANYM

Dla indeksu produkcji przemysłowej zidentyfikowano trzy istotne długości cyklu o długościach odpowiednio 2,1 roku, 3,4 roku oraz 7,9 roku. Wyodrębniony cykl odchyień w okresie od stycznia 2000 do kwietnia 2011 roku przedstawiono na rysunku 10.

Zidentyfikowano trzy długości cyklu: 2,1; 3,4 i 7,9 roku.

Rysunek 10. Cykl odchyień dla indeksu produkcji ogółem (oczyszczonego z wahań sezonowych) w okresie od stycznia 2000 do kwietnia 2011 roku

Źródło: Analizy wykonane w komponencie makroekonomicznym projektu ISR – Cykl 1, *Raport*, str. 19.

Otrzymane w ten sposób cykle odchyień wskazują na kontynuację oddalania się od dolnego punktu zwrotnego i zbliżania się jednocześnie do górnego punktu zwrotnego.

W niniejszej części opracowania wykonano także prognozy wybranych wskaźników makroekonomicznych jak i ich dynamik. Analizie poddano obserwacje z okresu od początku 1999 roku do kwietnia 2011 r. (dane miesięczne) lub pierwszego kwartału 2011 r. (dane kwartalne) włącznie. Analizy zbudowanych prognoz wskazują, iż w ciągu najbliższych osiemnastu miesięcy nastąpi dalsze wyhamowanie dynamiki wzrostu produkcji przemysłowej. Szczyt tempa wzrostu produkcji przemysłowej przypada na połowę 2010 roku. Przewidywany spadek tempa wzrostu wydaje się jednak mieć raczej łagodny charakter: tendencja centralna prognozy stabilizuje się na poziomie około 3% na końcu horyzontu prognozy. Ocena i prognoza punktowa związana z dynamiką sprzedaży detalicznej wydaje się sugerować, iż w bieżącym okresie obserwujemy lokalne maksimum tempa wzrostu tej

wielkości. W okresie prognozy przewidywane jest powolne wyhamowanie tempa wzrostu sprzedaży detalicznej aż do poziomu około 5% w drugiej połowie 2012 r.

Wydaje się, iż począwszy od 2008 r. wahania dynamiki produkcji przemysłowej wyprzedzają wahania dynamiki sprzedaży detalicznej. Wykonane analizy i prognozy sugerują, iż w przypadku produkcji przemysłowej lokalne maksimum tempa wzrostu osiągnięte zostało niemal rok temu, zaś w przypadku sprzedaży detalicznej jest ono obserwowane obecnie. W okresie prognozy przewidywany jest w związku z tym nieco silniejszy spadek tempa wzrostu sprzedaży detalicznej, bowiem analogiczny spadek tempa wzrostu produkcji już miał miejsce. Analiza miesięcznych wskaźników makroekonomicznych wydaje się sugerować, iż obecnie gospodarka znajduje się w fazie względnie łagodnego spowolnienia tempa wzrostu. Prognozy nie wskazują jednak na występowanie znacznego prawdopodobieństwa zaobserwowania w najbliższym czasie ujemnej dynamiki rocznej, tj. spadku w ujęciu r/r realnego poziomu rozważanych zmiennych.

Powyższe analizy, wykonane na wskaźnikach pobieranych z częstotliwością kwartalną, znalazły potwierdzenie w wykonanych prognozach dla danych o częstotliwości kwartalnej. Wykonana prognoza tempa wzrostu PKB wydaje się sugerować, iż w ciągu najbliższego roku można oczekiwać spadku tempa wzrostu PKB, które w 2012 r. będzie się kształtować na poziomie zbliżonym do 2%. Prawdopodobieństwo realnego spadku PKB w ujęciu r/r jest jednak w okresie prognozy bardzo niewielkie. Dla drugiego, trzeciego i czwartego kwartału 2011 r. punktowe prognozy dynamiki PKB wynoszą odpowiednio 3,2%, 2,4% oraz 1,9%.

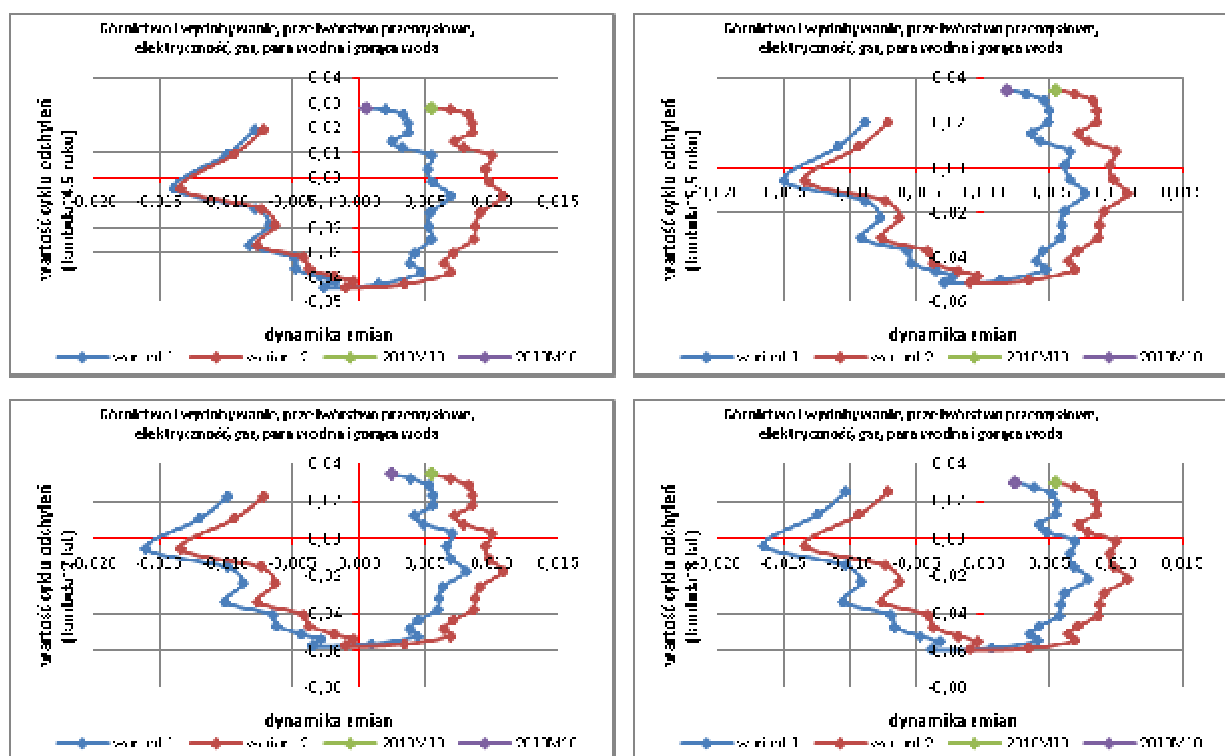
W celu wyodrębnienia cyklu odchyień dla PKB i jego składowych, analizie poddano indeks PKB wraz z jego składowymi² (jednostawowy: 2000=100, niewyrównany sezonowo). Ostatnie wartości w analizowanych próbach pochodzą z czwartego kwartału 2010 roku. Dla zmiennych przyjmujących jedynie wartości dodatnie w analizowanym okresie zastosowano przekształcenie logarytmowania. Dla pozostałych zmiennych przekształcenia tego nie zastosowano. Ze względu na stosowaną metodologię wyodrębniania wahań, ostatnia obserwacja w wyodrębnionym cyklu odchyień dotyczy drugiego kwartału 2010 roku.

Otrzymane cykle odchyień dla znacznej większości analizowanych zmiennych wskazują na scharakteryzowanie drugiego kwartału 2010 jako okresu ekspansji (po przejściu przez dolny punkt zwrotny). Zegary wahań cyklicznych dla większości zmiennych wskazują, iż zmienne te zawierają komponent cykliczny utożsamiany ze zmianą koniunktury gospodarki polskiej. Ostatnie punkty zegara dla przeważającej większości analizowanych zmiennych znajdują się po prawej stronie osi pionowej, co oznacza wyraźne znajdowanie się gospodarki poza dolnym punktem zwrotnym. Dla części analizowanych zmiennych ostatnie punkty zegara znajdują się w pierwszej ćwiartce układu współrzędnych, co sugerować może już w tamtym okresie wyraźne wejście w fazę ekspansji gospodarki. Żaden z zaprezentowanych zegarów wahań cyklicznych nie wskazywał na występowanie w tamtym okresie przejścia

² Dane te zaczerpnięto z portalu Eurostat.

przez górny punkt zwrotny wahań cyklicznych. Powyższe rezultaty ilustruje łącznie wykres zegara cyklu koniunkturalnego dla produkcji ogółem. O ile sama pozycja cykliczna łącznie dla produkcji wyznacza okres ekspansji, jednak pojawiają się pewne tendencje wskazujące na wyhamowanie tendencji rozwojowych, gdyż wskaźnik cykliczny jest zlokalizowany bardzo blisko osi odciętych układu współrzędnych.

Rysunek 11. Zegary cyklu koniunkturalnego dla produkcji ogółem w okresie od czerwca 2008 r. do października 2010 r.

Źródło: Analizy wykonane w komponencie makroekonomicznym projektu ISR – Cykl 1, *Raport*, str. 18.

4.2. ANALIZA KONIUNKTURY W SEKTORACH POLSKIEJ GOSPODARKI

Podobnie jak w przypadku indeksu produkcji ogółem, analizę koniunktury przeprowadzono dla składowych indeksu produkcji. W wielu kategoriach zidentyfikowano cykle o długości 1,5-3 lat. Jednak scharakteryzowano je jako mniej znaczące. W większości analizowanych zmiennych zidentyfikowano cykle o estymowanej długości w przedziale 3-4 lat – co odpowiada zidentyfikowanym wahaniom o estymowanej długości cyklu 3,4 roku dla indeksu produkcji ogółem. Cykle o estymowanej długości w przedziale 4-7 lat zostały zidentyfikowane w niewielu przypadkach. Cykle dłuższe (ponad 7 letnie) zostały zidentyfikowane w większości analizowanych zmiennych. Są one jednak bardzo różnicowane pod względem długości. Ze względu na zidentyfikowanie niewielu cykli 4-7 letnich, dla wszystkich rozważanych indeksów produkcji w sekcjach i działach wartości

W większości indeksów zidentyfikowano występowanie fazy ekspansji.

parametrów w rozważanej metodzie zostały ustalone analogicznie jak w przypadku indeksu produkcji ogółem.

W większości analizowanych zmiennych (poza: wydobywaniem węgla kamiennego i węgla brunatnego; zmiennymi związanymi z produkcją artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych; produkcją odzieży; produkcją wyrobów farmaceutycznych oraz leków; wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę)³ zidentyfikowano cykle odchyłeń charakteryzujące się zbieżnością w okresach występowania faz ekspansji oraz recesji, jak również punktów zwrotnych cyklu odchyłeń w analizowanym okresie. Pozwala to na scharakteryzowanie tych zmiennych jako zawierających wspólny komponent cykliczny utożsamiany z wahaniami aktywności gospodarczej. W większości zmiennych charakteryzujących się podobnym przebiegiem cyklu odchyłeń, ostatnia wartość z cyklu (z października 2010 roku) wskazuje na występowanie okresu ekspansji. Jedynie w przypadku zmiennej: dobra konsumpcyjne trwałe oraz produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych oraz optycznych, wartości cyklu odchyłeń dla ostatnich miesięcy do października 2010 r. (włącznie) mogą wskazywać na przejście z fazy ekspansji do fazy recesji wyodrębnionych wahań cyklicznych.

W tym okresie odnotowano spadki wielkości produkcji r/r dla indeksów produkcji (w kolejności od największego do najmniejszego spadku), to jest produkcji wyrobów tytoniowych (-23,84%), produkcji urządzeń elektrycznych (-11,92%), dóbr konsumpcyjnych trwałych (-9,38%), produkcji maszyn i urządzeń (-6,00%), produkcji wyrobów farmaceutycznych oraz leków (-5,55%), produkcji komputerów, wyrobów elektronicznych oraz optycznych (-5,03%), naprawy, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń (-4,93%), wydobywania węgla kamiennego i węgla brunatnego (-3,19%) oraz dóbr konsumpcyjnych (-0,20%).

³ W przypadku produkcji artykułów spożywczych i napojów sytuacja taka znajduje wyjaśnienie, gdyż na ogół przyjmuje się w literaturze przedmiotu, że popyt na artykuły rolno-spożywcze nie jest uzależniony w większym stopniu od wahań koniunkturalnych.

5. WPŁYW POTENCJALNYCH ZMIAN W OTOCZENIU MAKROEKONOMICZNYM NA KONDYCJĘ SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW

Jako podstawy analiz przyjęto, iż ekonomiczna kondycja sektora przedsiębiorstw jest pośrednio reprezentowana przez zmiany poziomu zatrudnienia w tym sektorze. Zazwyczaj poprawa kondycji sektora przekłada się bowiem na wzrost poziomu zatrudnienia, a pogorszenie – na jego spadek. Dla zbadania zależności pomiędzy kategoriami makroekonomicznymi wykorzystano obserwacje kwartalne z lat 1995-2010 dla czterech szeregów czasowych: produktu krajowego brutto (mld PLN w cenach z 2000 r., Y), poziomu zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (stan w końcu okresu, w tys. osób, EMP), stopy procentowej WIBOR3M (stan w końcu okresu, i_r), kursu walutowego PLN/EUR (stan w końcu okresu, E_r).

Analiza sytuacji w sektorze przedsiębiorstw rozpatrywana jest w kategoriach jej wpływu na rynek pracy.

5.1. SCENARIUSZE SZOKOWE W GOSPODARCE I ICH WPŁYW NA SYTUACJĘ PRZEDSIĘBIORSTW

Uzyskane rezultaty wskazują, iż w przybliżeniu jednorazowy jednoprocentowy szok w PKB prowadzi do nieznacznego, utrzymującego się w kolejnych okresach wzrostu zatrudnienia. Jednoprocentowy wzrost PKB prowadzi w następnym kwartale do wzrostu zatrudnienia o około 0,005%. Reakcja ta jest trwała i tak, np. po sześciu kwartałach zatrudnienie na skutek jednorazowego jednoprocentowego wzrostu PKB, wzrasta o około 0,012%, by w końcu założonego horyzontu analizy, tj. po 20 kwartałach powodować wzrost PKB o około 0,025%. Można przyjąć, że jednorazowa jednoprocentowa innowacja w zatrudnieniu jest w kolejnych okresach podtrzymywana, tj. powoduje w każdym kolejnym okresie wzrost zatrudnienia o około 1%. Egzogeniczne zaburzenia w stopie procentowej WIBOR3M oraz kursie PLN/EUR przekładają się na spadek zatrudnienia. Wzrost stopy procentowej o 1 punkt procentowy powoduje w następnym kwartale spadek zatrudnienia o około 0,001%. W kolejnych kwartałach siła oddziaływania innowacji w stopie procentowej na wielkość zatrudnienia jest wzmacniana. Jednorazowy wzrost stopy WIBOR3M o 1 punkt procentowy spowoduje po 20 kwartałach spadek zatrudnienia o około 0,006%. Jednoprocentowy wzrost kursu walutowego PLN/EUR prowadzi w kolejnym kwartale do spadku zatrudnienia o około 0,006%. Siła tego oddziaływania szybko stabilizuje się na poziomie około -0,02%, tj. jednorazowy wzrost kursu prowadzi w kolejnych kwartałach do spadku zatrudnienia o około 0,02%.

Słaba zależność pomiędzy stopą bezrobocia a tempem wzrostu PKB

5.2. PROGNOZA KONDYCJI SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW POPRZECZ ANALIZĘ AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ

W tej części dokonano ponownie prognozy tempa zmian zatrudnienia oraz PKB na 6 kwartałów poza próbę, tj. okres obejmujący rok 2011 i dwa pierwsze kwartały roku 2012. Z racji przyjętej odmiennej metodologii, niż stosowanej w poprzednich rozdziałach, wyniki mają na celu zbadanie wrażliwości wyników prognoz ze względu na stosowanie odmiennych podejść modelowych.

Uzyskane rezultaty potwierdzają wcześniej zarysowany scenariusz spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego. Zgodnie z uzyskanymi prognozami punktowymi tempo wzrostu PKB r/r będzie się powoli obniżać, aby pod koniec horyzontu prognozy, to jest w połowie roku 2012, osiągnąć wartość 2%.

*Potwierdzenie
scenariusza
wskazującego na
spadek tempa
wzrostu PKB
w najbliższych
kwartałach*

Kluczowe obserwacje analityczne

1. W 2010 r., szczególnie w II półroczu, obserwujemy spadek dynamiki powstawania małych przedsiębiorstw. Przy czym, w tym procesie dominują przedsiębiorstwa handlowe. Być może jest to sygnał słabnięcia popytu krajowego.
2. W II półroczu 2010 r. odnotowaliśmy mniejszy przyrost zatrudnienia niż w analogicznym okresie 2009 r. Cały rok (po odsezonowaniu) pokazuje, że małe przedsiębiorstwa nie podnoszą już zatrudnienia.
3. Obserwowane zwiększenie zatrudnienia dawały przedsiębiorstwa średnie, a zwłaszcza duże. Choć w ich przypadku widać wygasanie dynamiki przyrostu zatrudnienia.
4. W II półroczu 2010 przestały rosnać przychody małych przedsiębiorstw. Nadal rosły w średnich i dużych.
5. W przedsiębiorstwach małych i dużych zaobserwować można wyraźny wzrost wartości zadłużenia w całym 2010 r.
6. W konsekwencji, w tym okresie obserwujemy wygaśnięcie dynamiki nakładów inwestycyjnych w małych, przy utrzymywaniu się ich wzrostu w średnich i dużych przedsiębiorstwach. Po odsezonowaniu danych widać ujemną dynamikę nakładów inwestycyjnych w małych, niewielką dodatnią dynamikę w średnich i wysoką w dużych przedsiębiorstwach.
7. Saldo obrotów towarowych handlu zagranicznego w IV kwartale 2010 r. przyjęło wartość ujemną – przede wszystkim z powodu osłabienia dynamiki eksportu dóbr konsumpcyjnych.
8. W gospodarkach państw wysoko rozwiniętych (USA, strefa euro) obserwuje się wzrost inflacji, powodowany zasadniczo wzrostem cen surowców i żywności na rynkach światowych.
9. Przeprowadzone analizy cyklu koniunkturalnego wskazują na dojście polskiej gospodarki w I połowie 2011 r. do górnego punktu zwrotnego cyklu. Przy czym szczyt tempa wzrostu produkcji przemysłowej przypada na połowę 2010 r. Z kolei maksimum dynamiki sprzedaży detalicznej przypada na I połowę 2011 r.
10. Łącznie można uznać, że aktualnie polska gospodarka wchodzi w fazę łagodnego spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego.

Zasadnicze wnioski

Przeprowadzone w tym raporcie analizy upoważniają do sformułowania pewnych wniosków i przewidywań, przy czym trzeba wyraźnie zaznaczyć, że odnoszą się one do okresu krótkiego – maksymalnie 4 kwartałów. Taki bowiem jest założony horyzont predykcyjny Systemu Wczesnego Ostrzegania (SWO).

Wynikający z przeprowadzonych analiz mikro- i makroekonomicznych obraz wskazuje, że II półrocze 2010 r. oraz I półrocze 2011 r. – pod względem dynamiki wzrostu gospodarczego – jest okresem szczytowym w przebiegu cyklu koniunkturalnego. Począwszy od II półrocza 2011 r. należy oczekiwać lekkiego osłabienia tempa wzrostu, które z poziomu rzędu 4,5% PKB zejdzie do poziomu niższego o co najmniej 1 punkt procentowy.

Jednym z wyraźnych i poważnych zagrożeń, które rozpoznano w tym raporcie jest osłabienie dynamiki eksportu. Można też oczekiwać, że w następnym okresie eksport ustabilizuje się na wyraźnie niższym poziomie. Będzie to wynikać m.in. z utrzymywania się niskiej dynamiki wzrostu w krajach strefy euro, przy jednoczesnym wystąpieniu symptomów lekkiego pogorszenia się koniunktury w Niemczech, które są naszym głównym partnerem handlowym. Dla już występującego i oczekiwanego osłabienia dynamiki polskiego eksportu zasadnicze znaczenie będzie miała przede wszystkim słabsza dynamika wzrostu gospodarki niemieckiej. To nieuniknione ponieważ w obecnej fazie rozwoju występuje bardzo silna korelacja cyklu koniunkturalnego w Niemczech i w Polsce.

Innym istotnym czynnikiem osłabienia dynamiki polskiego eksportu jest nieuchronnie nasilająca się konkurencja eksporterów europejskich. Dynamika wzrostu gospodarek europejskich (poza Niemcami) jest zasadniczo relatywnie niska. Jednocześnie w większości z nich mamy do czynienia z nadmiernym deficytem budżetowym i wysokim zadłużeniem sektora finansów publicznych. Wdrażanie programów naprawczych i konsolidacyjnych jest konieczne, nawet w tych państwach, które nie mają problemu z obsługą swego zadłużenia. Jednakże oznacza to, że będzie w nich redukowany popyt wewnętrzny. W tej sytuacji podstawową szansą na utrzymanie dodatniego wzrostu gospodarczego będzie eksport. Jego pobudzenie staje się zasadniczym punktem polityki gospodarczej. Jeśli wykluczyć gwałtowne osłabienie złotego, co automatycznie wytwarzałoby poważne zagrożenie dla finansów publicznych i prowadziło do nasilenia inflacji, utrzymanie wysokiej dynamiki polskiego eksportu mogłoby wynikać tylko z wysokiej fali napływu inwestycji zagranicznych do sfery wytwarzania polskiej gospodarki oraz korzystnych zmian strukturalnych, stymulujących innowacyjność i tworzących nowe przewagi konkurencyjne. Wystąpienia takich czynników nie można obecnie oczekiwać. A gdyby nawet się pojawiły, to ich korzystne efekty dla strukturalnej konkurencyjności polskich przedsiębiorstw krajowych pojawią się z opóźnieniem, poza horyzontem analizy SWO.

Od jakiegoś czasu proces napływu do Polski nowych bezpośrednich inwestycji zagranicznych został znacząco osłabiony. Jest to po części niwelowane poprzez reinwestowanie zysków z dotychczasowych inwestycji. Duży napływ zagranicznych inwestycji

portfelowych trwa, choć prognozuje się jego zmniejszanie. Generalnie trzeba brać pod uwagę to, że rozpoczyna się w świecie, także w Europie, nowa faza rywalizacji o kapitał. Państwa, które dotychczas były znaczącymi eksporterami kapitału, będą usilnie zabiegały o jego wewnętrzne zaangażowanie, aby w ten sposób finansować strukturalne zmiany w sferze wytwórczej, stymulować innowacyjność gospodarki i formować swoje nowe strukturalne przewagi konkurencyjne. Tak się już wyraźnie dzieje w przypadku Niemiec, z których eksport kapitału zostanie na jakiś czas zasadniczo ograniczony, gdyż banki niemieckie nie będą w takiej skali jak dotąd kupowały zagraniczne aktywa, szczególnie w gospodarczo słabszych i mocno zadłużonych państwach strefy euro. Od czego może też po części ucierpieć także polska gospodarka. Dla niemieckich inwestorów obecnie coraz bardziej atrakcyjnym terytorium do inwestowania staje się Rosja.

Dodatkowym czynnikiem, który będzie wstrzymywać napływ do Polski bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest bliska perspektywa nałożenia na polskie przedsiębiorstwa wysokich opłat za nadmierną emisję, przy niewiadomej co do faktycznej możliwości skorzystania przez nie z dopuszczalnej redukcji tych opłat z przeznaczeniem na inwestycje. Nawet gdyby udało się im z tego skorzystać, w czym przeszkodą może się okazać brak odpowiednich uregulowań prawnych (ich opracowanie i przyjęcie znacznie się opóźnia), to i tak trzeba liczyć się ze znaczącym wzrostem kosztów ich działalności. W praktyce będzie to oznaczało kolejną rundę wzrostu cen materiałów i surowców, zaś w szczególności energii elektrycznej. Po 2012 r. stanie się to silnym negatywnym wewnętrznym szokiem podażowym, mocno uderzającym w całą polską gospodarkę.

Problemem jest także niezbyt jasna sytuacja w zakresie inwestycji sektora prywatnego. Mimo że cały rok 2010 i pierwsza połowa roku 2011 to okres ożywienia gospodarczego, w którym przedsiębiorstwa uzyskiwały bardzo dobre wyniki finansowe i jednocześnie stopniowo powiększały stopień wykorzystania mocy wytwórczych, nie obserwujemy adekwatnego zwiększenia dynamiki nakładów inwestycyjnych. Być może i tym razem, podobnie jak w latach 2003-2005 boom inwestycyjny ruszy z opóźnieniem szeregu kwartałów (faktycznie dopiero od 2006 r.), w stosunku do momentu wystąpienia ożywienia wytwórczego. Nie jest to jednak wcale pewne i będzie zapewne zależało od tego jak przedsiębiorstwa, zwłaszcza duże, ocenią perspektywę utrzymania relatywnie wysokiego wzrostu gospodarczego i popytu krajowego. Inwestycje ruszą dopiero wówczas, gdy ich menedżerowie uznają, że stopa zwrotu na ryzyko będzie mnie więcej 3-krotnie wyższa niż stopy procentowe, co wcale jednak nie oznacza, że relatywnie niskie stopy procentowe automatycznie stymulują wzrost inwestycji.

Przedsiębiorstwa muszą się przy tym liczyć z wzrostem kosztów finansowania inwestycji i to nie tylko dlatego, że RPP dokonuje zacieśnienia polityki pieniężnej. Koszt kapitału będzie rósł w następstwie kryzysu greckiego oraz poważnych trudności w obsłudze długu, które odczuwają niektóre państwa strefy euro. Należy przyjąć, że niezależnie od tego jak kryzys grecki zostanie „rozwiązany”, spowoduje to wzrost kosztu pozyskania kapitału na

rynku, także w Polsce. Nic nie wskazuje na to, abyśmy mogli całkowicie uniknąć tego zewnętrznego szoku.

Obecnie inwestują w Polsce przede wszystkim firmy duże i głównie z myślą o eksporcie. Jeśli jednak możliwości eksportowe będą słabsze, w szczególności na rynek niemiecki, na co się zanoszą, to te firmy nie będą kontynuować inwestycji. Wzrostowi trochę pomoże rozpoczęcie cyklu odbudowy zapasów. Jednak zasadnicze znaczenie dla szybszego inwestowania będzie miała zasadniczo sytuacja w zakresie popytu krajowego.

Z punktu widzenia przedsiębiorstw, perspektywy kształtowania się popytu krajowego nie są optymistyczne. Biorą one jednak pod uwagę konieczność i zapowiedź zacieśnienia budżetowego. W istocie ma już ono miejsce zważywszy na rzeczywiste ograniczenia wydatków na publiczne inwestycje infrastrukturalne, zwłaszcza centralne inwestycje drogowe. Dalszy spadek publicznych nakładów inwestycyjnych staje się bardzo prawdopodobny, zważywszy na zgłoszone przez ministra finansów rozwiązania znacząco ograniczające możliwości zadłużania się przez samorzady terytorialne.

Jeszcze bardziej niepokoją perspektywy popytu konsumpcyjnego. Konsolidacja fiskalna musi oznaczać ograniczanie wydatków budżetowych, a tym samym osłabianie dynamikę spożycia zbiorowego i indywidualnego. W dodatku wyraźnie słabnie akcja kredytowa na zakupy konsumpcyjne adresowana do gospodarstw domowych. Do osłabienia popytu konsumpcyjnego przyczynia się silny wzrost inflacji. Jest on indukowany z zewnątrz za sprawą wzrostu cen surowców i żywności na rynkach światowych, ale w konsekwencji przenosi się na wzrost kosztów i cen artykułów konsumpcyjnych na rynku krajowym. Jednocześnie okresowo obserwujemy obniżenie dynamiki płac realnych, a nawet ich sytuacyjny spadek.

Poprawić sytuację w zakresie popytu konsumpcyjnego mógłby tylko dalszy wzrost aktywności zawodowej i zatrudnienia. Utrzymywanie się tego korzystnego zjawiska jest jednak niepewne, zważywszy na blokowanie i ograniczanie wydatków publicznych oraz brak wyraźnego sygnału o wzbierającej fali inwestycji prywatnych, bez czego nie będą tworzone dodatkowe miejsca pracy. Tym niemniej w zmianach dotyczących rynku pracy i poprawie formalno-prawnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej, w tym inwestycyjnej, trzeba upatrywać obecnie największej szansy takiego stymulowania wzrostu gospodarczego, które nie groziłoby głębokim zachwianiem równowagi makroekonomicznej. Dodatkowo taka koncepcja polityki gospodarczej ma swoje uzasadnienie i umocowanie w tym, że w poprzedniej dekadzie weszły w wiek produkcyjny bardzo liczebne roczniki. Dysponujemy zatem wielkim demograficznym zasobem młodej i dobrze wykształconej pracy. Spożytkowanie tego zasobu może i powinno stać się ważnym źródłem dynamizmu i strukturalnej przewagi konkurencyjnej polskiej gospodarki.

Jednorazowym impulsem pobudzającym konsumpcję mogą być w 2012 r. Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej, zwłaszcza gdyby okazały się one organizacyjnie i sportowo udane. Nie należy jednak oczekiwać, że silnie pobudzą one tempo wzrostu

gospodarczego. W dodatku ze względu na harmonogram przygotowań, część inwestycji związanych z tym wydarzeniem musi być finalizowana w końcu obecnego i w pierwszym kwartale przyszłego roku.

Polska gospodarka znajduje się w bardzo delikatnym momencie, w którym stosunkowo łatwo może dojść do zakłócenia utrzymującej się, ale jednak chwiejnej równowagi makroekonomicznej. Dlatego ogromne znaczenie ma aktualnie dobra koordynacja polityki fiskalnej i pieniężnej, przy jednoczesnym wspomaganiu przedsiębiorczości starannie dobranymi instrumentami polityki strukturalnej, w tym umiejętnym wykorzystaniem środków funduszy unijnych. Suboptymalny „*policy mix*”, będzie oznaczał gorszy wynik w sferze realnej (wytworzenia). A to obniży szanse powodzenia starań o stanowcze równoważenie finansów publicznych.

Spójna i konsekwentna polityka gospodarcza jest aktualnie niezbędna, szczególnie zważywszy na niekorzystne zjawiska zachodzące w kilku państwach strefy euro. Wywołują one i wywoływać będą nadal poważne zakłócenia na rynkach międzynarodowych. Prowadzą one do zaburzenia funkcjonowania wielu mechanizmów gospodarczych, funkcji reakcji uczestników rynku, a w konsekwencji także transmisji impulsów generowanych przez politykę gospodarczą, w tym politykę pieniężną.

Dlatego w agendzie polityki gospodarczej musi pilnie zostać postawiony problem modelu finansowania z jednej strony długu publicznego, a z drugiej aktywności gospodarczej. Polityczna refleksja musi zostać skoncentrowana zwłaszcza na kwestii spadającej stopy oszczędności, przy perspektywie zerowego wzrostu płac realnych. Historyczne doświadczenie pokazuje, że długotrwałe wysokie tempo wzrostu uzyskiwały przede wszystkim te państwa, w których wysoka i rosnąca była także stopa oszczędności. Należy zatem pilnie pomyśleć o tym jak można skutecznie promować oszczędności krajowe.

Polska gospodarka w latach 2010-2011 uzyskała tempo wzrostu gospodarczego zbliżone do potencjalnego dzięki solidnej podwójnej stymulacji – fiskalnej i monetarnej. Teraz zacieśnienie w obszarze obu tych polityk jest nieuchronne, jeśli nie miałyby nastąpić głęboka nierównowaga makroekonomiczna. Stąd fundamentalne znaczenie ma przyjęcie w polityce gospodarczej realistycznej koncepcji struktury i finansowania wzrostu gospodarczego, tak aby nadal utrzymywać je w pobliżu potencjalnego, a zatem nie dopuścić do jego silnego spowolnienia. To groziłoby bowiem zachwianiem wiarygodności rządowego programu konsolidacji fiskalnej.

Długofalowo pozytywne perspektywy polskiej gospodarki zależą głównie od kontynuowania procesu jej realnej konwergencji w odniesieniu do gospodarek starych państw członkowskich Unii Europejskiej. Taka konwergencja musi dotyczyć nie tylko gospodarki jako całości, ale także przede wszystkim przebiegać na poziomie przedsiębiorstw. Zatem nie można jej odnosić tylko do strukturalnych cech gospodarki krajowej, ale głównie do dynamizmu i innowacyjności przedsiębiorstw krajowych. To bowiem może zapewnić

wysokie tempo wzrostu wydajności pracy, które – o ile jest wyższe od tempa wzrostu w państwach strefy euro – jest zasadniczym przejawem realnej konwergencji.

Kierunki dalszych prac nad *Raportem*

Zgodnie z przyjętą metodologią badawczą i procedurami budowy raportów, oba te elementy mają charakter dynamiczny i kroczący, tj. wykorzystujący zarówno wcześniejsze doświadczenia, jak i inne zmiany, mające znaczenie dla doboru i sposobu stosowania narzędzi analitycznych. Podstawową okolicznością wpływającą na modyfikację dalszych prac nad *Raportem* w najbliższej perspektywie, jest uzyskanie przez Zespół Badawczy możliwości wykorzystywania danych jednostkowych z sektora przedsiębiorstw. Konieczne będzie zatem przystosowanie narzędzi analiz mikro do nowej sytuacji informacyjnej. Umożliwią one w bliskiej przyszłości nie tylko konstrukcję szeregów czasowych w różnych przekrojach i poziomach agregacji dotyczących stopnia zagrożenia upadłością, ale również dalsze prace nad standardem informacji ekonomicznej dotyczącej działań, zorientowanym na kompleksową ocenę skali zagrożenia bankructwami podmiotów należących do tej kategorii klasyfikacyjnej.

W ramach części makro kontynuowane będą prace nad doskonaleniem opisu uwarunkowań makroekonomicznych analizowanych zjawisk. Dokonana też zostanie ocena zdolności predykcyjnej innych wskaźników wyprzedzających koniunktury. Przeprowadzona zostanie również pierwsza ocena trafności prognoz zaprezentowanych w pierwszej edycji *Raportu* i na tej podstawie zostaną zaproponowane ewentualne modyfikacje przyjętych rozwiązań.

SŁOWNIK POJĘĆ I TERMINÓW

Branżowy barometr upadłości (BBU) – stanowi relatywną ocenę koncentracji przedsiębiorstw upadłych w określonej grupie podmiotów względem łącznej liczby przedsiębiorstw, przynależących do analizowanej zbiorowości w gospodarce w stosunku do wszystkich podmiotów funkcjonujących w gospodarce narodowej. Przyjmuje się, iż BBU przekraczając wartość 1 oznacza ponadprzeciętną koncentrację analizowanego zjawiska w danej grupie.

Cykl koniunkturalny – zjawisko występowania w gospodarce wahań wartości wskaźników ekonomicznych charakteryzujących poziom aktywności gospodarczej, wokół rosnącego trendu wyznaczającego długookresowy wzrost gospodarczy.

Dynamika – w języku analityków ekonomicznych oznacza tempo zmian, stopę zmian lub inny wskaźnik określający prędkość zmian rozważanej kategorii obserwowanej w czasie.

Dyskryminacyjny model predykcji upadłości – bazujący na statystycznej analizie dyskryminacyjnej model wczesnego ostrzegania przed zagrożeniami w działalności gospodarczej. Analiza dyskryminacyjna jest metodą statystyczną stosowaną do rozwiązywania problemów klasyfikacyjnych. Wynikiem zastosowania tej metody jest funkcja dyskryminacyjna. Wartość funkcji dyskryminacyjnej to ważona suma wskaźników charakteryzujących kondycję przedsiębiorstwa, stanowi ona główne kryterium klasyfikacji badanych obiektów.

Estymacja – dział wnioskowania statystycznego będący zbiorem metod pozwalających na uogólnianie wyników badania próby losowej na nieznaną postać i parametry rozkładu zmiennej losowej całej populacji oraz szacowanie błędów wynikających z tego uogólnienia.

Faza ekspansji cyklu – w analizach cyklu koniunkturalnego wartości komponentu cyklicznego, które odpowiadają sytuacji dodatniego tempa wzrostu gospodarczego z perspektywami wyższych wartości tempa w przyszłości.

Faza recesji cyklu – w analizach cyklu koniunkturalnego wartości komponentu cyklicznego, które odpowiadają sytuacji ujemnego tempa wzrostu gospodarczego z perspektywami niższych wartości tempa w przyszłości.

Grupa przedsiębiorstw – zbiór przedsiębiorstw wyróżniony z punktu widzenia kryterium rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej. W opracowaniu wyróżnione zostały cztery grupy przedsiębiorstw: produkcyjne, przemysłowe, handlowe i usługowe.

Klasa przedsiębiorstw – zbiór przedsiębiorstw wyróżniony z punktu widzenia kryterium wielkości podmiotu, mierzonej liczbą pracujących w nim osób. W opracowaniu wyróżnione zostały trzy klasy przedsiębiorstw: małe (liczba pracujących 10-49 osób), średnie (50-249 osób) i duże (ponad 250 osób).

Komponent cykliczny – element modelu cyklu koniunkturalnego, modelu dla obserwowanych wskaźników ekonomicznych lub ich prognoz, który objaśnia wahania aktywności gospodarczej.

Model ETS – model wygładzania wykładniczego (*exponential smoothing*), klasa modeli służących do prognozowania wartości zmiennych określających stopień zagrożenia upadłością. Modele te w automatyczny sposób wykrywają w szeregu czasowym obecność (niekoniecznie liniowego) trendu oraz ewentualnych wahań sezonowych (addytywnych lub multiplikatywnych). Przedziały predykcji konstruowane są za pomocą metod symulacyjnych, co pozwala odejść od założenia normalności rozkładu reszt modelu.

Model SARIMA – sezonowy autoregresyjny zintegrowany proces średniej ruchomej (*seasonal autoregressive integrated moving average*), klasa modeli służących do prognozowania wartości zmiennych określających stopień zagrożenia upadłością. Struktura modelu SARIMA jest definiowana poprzez stopień niesezonowego oraz sezonowego zintegrowania, liczbę niesezonowych oraz sezonowych opóźnień prognozowanej zmiennej i liczbę opóźnień w niesezonowym oraz sezonowym komponencie średniej ruchomej.

Odsetek upadłości (OU) – stanowi relację liczby przedsiębiorstw, wobec których ogłoszono postępowania upadłościowe, do liczby przedsiębiorstw ogółem. Przyjmuje on wartości z przedziału $<0, 1>$, wskazując na pogłębiający się kryzys lub poprawienie się sytuacji przedsiębiorstw.

Postępowanie upadłościowe – w prawie polskim upadłość to postępowanie przewidziane w ustawie z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, prowadzone w stosunku do dłużnika (zwanego „upadłym”),

który stał się niewypłacalny. Wszczęcie postępowania upadłościowego następuje wskutek ogłoszenia upadłości przez sąd. Postępowanie upadłościowe prowadzi się w trybie upadłości likwidacyjnej albo upadłości układowej.

Pozycja cykliczna gospodarki – stan gospodarki wynikający z analizy cykli koniunkturalnych i estymacji komponentu cyklicznego. Wyróżnia się w szczególności fazę recesji lub fazę ekspansji cyklu.

Procesy demograficzne przedsiębiorstw – termin użyty w szczególnym znaczeniu względem zmian występujących w przedsiębiorstwach: ich powstawanie, zmiany w liczebności, strukturze i wielkości oraz likwidacje.

Produkt potencjalny – wielkość produktu, do którego utrzymania zdolna jest gospodarka bez wywoływania wzrostu stopy inflacji. Rozważa się też **lukę produktu**, to jest różnicę pomiędzy produktem aktualnie zaobserwowanym a potencjalnym.

Przedsiębiorstwa handlowe – zbiór przedsiębiorstw niefinansowych zaliczonych do sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności: G handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle.

Przedsiębiorstwa produkcyjne – zbiór przedsiębiorstw niefinansowych zaliczonych do sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności: B górnictwo i wydobywanie, C przetwórstwo przemysłowe, D wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją.

Przedsiębiorstwa przemysłowe – zbiór przedsiębiorstw niefinansowych zaliczonych do sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności: B górnictwo i wydobywanie, C przetwórstwo przemysłowe, D wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych.

Przedsiębiorstwa usługowe – zbiór przedsiębiorstw niefinansowych zaliczonych do sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności: F budownictwo, H transport i gospodarka magazynowa, I działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J informacja i komunikacja, K działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, N działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, S pozostała działalność usługowa.

Punkt zwrotny cyklu – wartość komponentu cyklicznego, która rozdziela fragment cyklu odpowiadający fazie recesji od fragmentu charakterystycznego dla fazy ekspansji.

Regresja logistyczna – jedna z metod regresji używanych w statystyce w przypadku, gdy zmienna objaśniana jest na skali dychotomicznej (przyjmuje tylko dwie wartości). Zwykle wartości zmiennej objaśnianej wskazują na wystąpienie lub brak wystąpienia pewnego zdarzenia, które podlega prognozowaniu. Regresja logistyczna pozwala wówczas na obliczanie prawdopodobieństwa tego zdarzenia. W przypadku estymacji modelu regresji logistycznej na próbach nielosowych uzyskiwane prawdopodobieństwa należy interpretować w kategoriach stopnia zagrożenia wystąpienia zdarzenia. Zastosowanie regresji logistycznej umożliwia dodatkowo określenie wpływu zmian zmiennych objaśniających (np. wskaźników kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw) na prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia (np. upadłości).

Stopień zagrożenia upadłością – miara pozwalająca w sposób ilościowy opisywać skalę zagrożenia zjawiskiem upadłości, umożliwia porównywanie zagrożenia zjawiskiem upadłości w przekrojach względem grup i klas przedsiębiorstw (również w ujęciu dynamicznym).

System wczesnego ostrzegania – jeden z elementów oceny kondycji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa. Umożliwia wczesne rozpoznanie zagrożenia i uruchomienie odpowiednich procesów naprawczych. Historycznie pojawił się jako odpowiedź na liczne upadłości przedsiębiorstw w okresie wielkiego kryzysu gospodarczego. Wyróżnia się jedno- i wielowymiarowe systemy wczesnego ostrzegania.

Upadłość (potocznie bankructwo) – w ujęciu prawnym procedura wszczynana w razie niewypłacalności dłużnika, polegająca głównie na wspólnym dochodzeniu roszczeń przez wszystkich jego wierzycieli. W ujęciu ekonomicznym, za upadłego uznaje się przedsiębiorcę, który bez zewnętrznej pomocy (np. umorzenie części długów, reorganizacja terminów spłat zobowiązań, zawarcie ugody z bankiem) nie jest w stanie sam kontynuować działalności.

Wskaźnik cyklu gotówki (wskaźnik cyklu konwersji gotówki w dniach) – określa czas zamrożenia gotówki w jednym (pełnym) cyklu operacyjnym, a więc czas, jaki upływa od momentu wydatkowania środków

pieniężnych na odtworzenie zapasów i zapłatę zobowiązań bieżących poprzez realizację działalności operacyjnej i sprzedaży do momentu wpływu środków pieniężnych z tytułu sprzedaży.

Wskaźnik inwestycyjności – mierzy efektywność nakładów inwestycyjnych i stanowi relację nakładów inwestycyjnych do przychodów ze sprzedaży.

Wskaźnik ogólnej sytuacji finansowej – stanowi relację wskaźnika struktury kapitału (kapitał własny odniesiony do kapitału obcego) i wskaźnika struktury majątku (majątek trwały odniesiony do majątku obrotowego) lub wskaźnika zastosowania kapitału własnego (kapitał własny odniesiony do majątku trwałego) i wskaźnika zastosowania kapitału obcego (kapitał obcy odniesiony do aktywów obrotowych).

Wskaźnik płynności bieżącej – informuje o zdolności przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących na podstawie stopnia ich pokrycia przez aktywa bieżące.

Wskaźnik płynności szybkiej – określa stopień pokrycia zobowiązań krótkoterminowych aktywami obrotowymi o większym stopniu płynności (aktywa obrotowe pomniejszone o zapasy).

Wskaźnik pokrycia aktywów trwałych kapitałem stałym – ujmuje istotę złotej reguły bilansowej, która wskazuje na konieczność pokrycia aktywów trwałych kapitałem trwale związanym z działalnością przedsiębiorstwa (kapitałem własnym i obcym długoterminowym) zapewniając dodatkowo dodatni kapitał obrotowy netto.

Wskaźnik produktywności – stanowi relację przychodów do wartości aktywów posiadanych przez przedsiębiorstwo, służy do pomiaru prędkości krążenia kapitału w przedsiębiorstwie.

Wskaźnik rentowności operacyjnej sprzedaży – obliczany z uwzględnieniem wyniku na działalności operacyjnej. Wskaźnik ten określa stopę zwrotu ze sprzedaży na poziomie operacyjnym, a więc bez obciążenia podatkowego i bez uwzględniania kosztów finansowych związanych z zadłużeniem.

Wskaźnik zadłużenia ogółem – stanowi relację kapitałów obcych do aktywów i informuje o stopniu samofinansowania (niezależności finansowej) przedsiębiorstwa.

Wskaźnik zdolności obsługi zadłużenia – określa w jakim stopniu przedsiębiorstwo jest w stanie obsłużyć zadłużenie, tj. w jakiej części może je pokryć zyskiem netto i amortyzacją.

Współczynnik podobieństwa struktur – mierzy stopień zmiany, czyli inaczej stopień niepodobieństwa danej struktury w dwóch różnych momentach czasu, lub też stopień niepodobieństwa dwóch różnych struktur w danym czasie. Przyjmuje wartości z przedziału $<0, 1>$, przy czym brak jakichkolwiek zmian strukturalnych daje wartości 0, a w przypadku całkowitej zmiany struktury – wartość 1. Obliczenie wartości współczynnika zmienności (niepodobieństwa) struktur stanowi punkt wyjścia specjalnej procedury taksonomicznej, która stanowi w pewnym sensie alternatywny sposób mierzenia zmienności. Jego wykorzystanie pozwala na dokładniejszy pomiar i ocenę intensywności przekształceń strukturalnych.

Zegar wahań cyklicznych – graficzna ilustracja wahań aktywności gospodarczej, w której sporządza się wykres przebiegu komponentu cyklicznego na osiach określających dynamikę zmian oraz samą wartość cyklu.

SPIS TABEL

Tabela 1. Oszacowanie stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w IV kw./II p. 2010 r. według klas i rodzaju działalności	21
Tabela 2. Zróżnicowanie stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w ujęciu działów PKD według klas i rodzaju działalności	26
Tabela 3. Prognozowany stopień zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce do końca 2011 r. według rodzaju działalności	31
Tabela 4. Prognoza kształtowania się stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce do końca 2011 r. według rodzaju działalności	32

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw oraz pracujących w przedsiębiorstwach małych w Polsce w latach 2007-2010 (w %)	9
Rysunek 2. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw oraz pracujących w przedsiębiorstwach średnich w Polsce w latach 2007-2010 (w %)	10
Rysunek 3. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw oraz pracujących w przedsiębiorstwach dużych w Polsce w latach 2007-2010 (w %)	11
Rysunek 4. Liczba i tempo zmian postępowań upadłościowych w Polsce w latach 2007-2010.....	12
Rysunek 5. Odsetek upadłości (OU) oraz branżowy barometr upadłości (BBU) według grup przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2010	12
Rysunek 6. Wskaźnik ogólnej sytuacji finansowej przedsiębiorstw według ich grup i klas w Polsce w latach 2007-2010.....	14
Rysunek 7. Zróżnicowanie stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w okresie I p. 2007 r. – I p. 2010 r.	17
Rysunek 8. Zróżnicowanie wartości prawdopodobieństwa zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce w okresie I kw. 2007 r. – III kw. 2010 r. według klas ich wielkości oraz rodzaju prowadzonej działalności.....	18
Rysunek 9. Kwartalne zmiany PKB r/r (%) wraz ze składowymi w okresie od pierwszego kwartału 2005 roku do czwartego kwartału 2010 roku.....	34
Rysunek 10. Cykl odchyień dla indeksu produkcji ogółem (oczyszczonego z wahań sezonowych) w okresie od stycznia 2000 do kwietnia 2011 roku.....	37
Rysunek 11. Zegary cyklu koniunkturalnego dla produkcji ogółem w okresie od czerwca 2008 r. do października 2010 r.....	39

SPIS MAP

Mapa 1. Zróżnicowanie regionalne stopnia zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w Polsce według rodzaju działalności (II p. 2010 r.).....	29
--	----

